

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Riigiteaduste instituut

Magistritöö

Hedi Pihlamägi

**Rändepoliitika mõjutatus “rahvusliku julgeoleku”
retoorikast: Eesti näitel**

Juhendaja: Kristjan Kaldur, MA

Tartu 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis Dspace.

.....

Lühikokkuvõte

Antud magistritöö eesmärgiks on leida vastus küsimusele, kuidas on rändepoliitikas julgeolekustatud sisserändetemaatika, nii institutsionaliseeritud tasandil kui ka meedias kajastust leidnud julgeolekustamisaktides. Käesoleva teema diskursusanalüüs tugineb julgeoleku-uuringute Kopenhaageni koolkonna kõneakti teooriale.

Analüüsialuseks empiiriliseks juhtumiks on valitud Eesti riigi rändepoliitika ning analüüsis toetatakse ametlikule diskursusele lähtuvalt siseriiklikest strateegiatest ning valitsusasutuste ametlikest rändepoliitika dokumentidest. Analüüsialuste materjalidena käsitletakse lisaks eelnevalt mainitule ka pressiteateid, avaldusi massimeedias (intervjuud, väitlused, arvamuskirjed) ning sõnavõtte konverentsidel. Uurimisperiood jääb ajavahemikku 2000-2014, tulenevalt asjaolust, et 2000. aastate algusest on sisserände temaatika julgeolekuvõtmes leidnud üha aktiivsemat kajastust.

Mõistmaks paremini uurimist küsimust, on magistritöös kasutatud mugandatud varianti Lene Hanseni intertekstuaalsest uurimismudelist nr 1 (vt Lisa 1), mis võimaldab läbi diskursusanalüüsi kogutud infomaterjali selgemalt esitada ja kategoriseerida. Analüüsi allosade avamisel on kasutusel ka Kopenhaageni koolkonna teoorial põhinev Juha Vuori kõneaktide julgeolekustamise hindamismudel (vt Lisa 2). Käesolev mudel võimaldab eristada kõneakte intensiivsusest lähtuvalt.

Kõneaktide analüüsi tulemusena selgus, et rändetemaatika on Eesti näitel julgeolekustatud nii institutsionaliseeritud kui ka meediakajastuse tasandil. Enim on levinud neutraalse loomuga väitetasandi julgeolekustamisaktid ning väiksemas ulatuses on esindatud radikaalsemaid seisukohti sisserände ja julgeoleku vahelistes seostes. Sagedane on sisserände portreerimine julgeolekuohuna, esitamata konkreetsemat tegevuskava või meetmete kirjeldust.

SISUKORD

Lühikokkuvõte.....	3
Sissejuhatus.....	5
1. Julgeolekustamine ja Kopenhaageni koolkond.....	9
1.1 Julgeolekuanalüüsi ajalugu.....	9
1.2. Kopenhaageni koolkond ja julgeolekustav kõneakt	11
2. Metodoloogia	19
3. Eesti rändepoliitika	23
3.1 Sisseränne Eestisse	24
3.2. Rändepoliitika väljatöötamine ja rakendamine.....	25
3.3. Eesti rändepoliitika kujunemine.....	26
3.4. Konservatiivne või mõõdukas rändepoliitika?	31
3.5. Eesti rändepoliitika ning institutsionaliseeritud julgeolekustamine	34
4. Julgeolekustamisaktid meedias.....	36
4.1 Poliitikud ja julgeolekustavad kõneaktid.....	38
4.2 Eksperdid ja julgeolekustavad kõneaktid.....	46
4.3 Analüüsi tulemused	51
5. Kokkuvõte.....	55
Kasutatud kirjandus	57
Summary.....	65
LISAD.....	67

Sissejuhatus

Rändetemaatika on tihedalt seotud ühiskonnas toimuvate demograafiliste ja majanduslike protsessidega. Olukorras, kus siseriiklikul tasandil on võimalik, et lähiaastatel ei jätku vaba tööjõudu rahuldamiseks turu nõudmisi ning ühiskonna vananemise tõttu suureneb surve sotsiaalsfäärile, kuid tööjõuturule sisenevate inimeste arv ei suuda toetada sotsiaalsfääri surve suurenemist, seisab ühiskond oluliste valikute ees. Mõningate võimalike lahendustena saab muuta sotsiaaltoetuste süsteemi, propageerida iibe tõstmist, rõhuda ümberõppele olemasoleva tööjõu hulgas, keskenduda kvalifitseeritud tööjõu kodumaale tagasikutsumisele, või pöörduda tööturu nõudmiste rahuldamiseks välistööjõu värbamise poole.

Demograafilised ja majandusprognosid ennustavad Eestile 2015. aastast alates mittetöötavate ning töötavate inimeste suhte kiiret suurenemist mittetöötavate inimeste kasuks. Sellest tulenevalt on üha aktuaalsemaks muutumas tööjõukriisi temaatika ning selle erinevad lahendused¹ – sh välistööjõu kasutamine tööjõupuuduse leevendamiseks. Sisserände temaatika on aktiveerunud tulenevalt välistööjõu sissetoomise kaalumisest. Seoses sellega on elavnenud ka arutelud võimaliku julgeolekuohu teemadel. Rahvastiku jätkuvat vananemist ning prognoositavat rahvaarvu vähenemist arvesse võttes on tõenäoline, et sisserändega seotud küsimused on tulevatel aastatel üha olulisemaks muutumas².

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi prognoosi kohaselt on aastaks 2016 Eesti tööjõuturul vaja täita keskmiselt ligikaudu 11 500 vaba töökohta. Tegemist on laiaulatusliku probleemiga, mille ühe võimaliku lahendusena nähakse töörännet Eestisse nii Euroopa Liidust kui ka kolmandatest riikidest. Tulenevalt tööjõukriisi temaatikast ja selle potentsiaalsest lahendamisest läbi suurema sisserände, on aktuaalseks muutunud

¹ Aktiivsed tööturu meetmed, kohaliku tööjõu maksimaalne tööellu kaasamine, väljarännanud eestlaste naasmine, mitteaktiivsete inimeste tööhõivesse toomine, töötute tööturule integreerimine ning ka töötuse ennetamine ja pensioniea tõus.

² Sotsiaalministeeriumi poolt koostatud arengukava (Rahvastikupoliitika alused 2009-2013) alusel ei ole oodata, et Eestist kujuneks lähimate aastate jooksul massilise rände sihtriik, kuid on tõenäoline, et suureneda võib sisserände surve Aafrika ning Aasia riikidest, samuti Venemaalt.

ka sisserändega kaasnevad võimalikud probleemid – surve sotsiaalsfäärile, majandusele ning ka võimalikud julgeolekuohud ja siseriiklikud turvalisus- ja stabiilsusprobleemid: terrorism, spionaaž, nn viienda kolonni moodustumine, kultuurierinevustel põhinevad lahkkelid ühiskonnas, assimileerumise tõrgetest tekkinud võõrandumine ning kuritegevuse ja getostumise suurenemine, sotsiaalse dumpingu ja varjatud tööturu kujunemise oht jmt (Eamets 2014). Euroopa Liidu ning Schengeni viisaruumiga liitumise järgselt on suurenenud transiitrände võimalus - inimeste hulk, kellel on võimalik viisavabalt läbi Eesti territooriumi liikuda, suurenenud rändevõimest tulenevalt on aktuaalsem ka teiste riikide kodanike liikumine tervikuna. Taasiseseisvumise järgselt on kasvuteel olnud ka Eesti majandus (2008. aasta ülemaailmne finants- ja majanduskriisi mõjud küll aeglustasid, kuid ei peatanud seda protsessi) ning sellest tulenevalt on vähehaaval suurenenud ka ebaseaduslik sisseränne Eestisse. Julgeolekusohuna saab kujutada nii tööjõu sisserännet, ebaseaduslikku sisserännet kui ka sisserännet tervikuna selle allosade eristusega. Käesolev töö keskendub sellele, kuidas on erinevaid sisserände liike ja sisserändajaid tervikuna portreeritud julgeolekuohuna.

Mõistet rahvuslik julgeolek on Barry Buzan ja Lene Hansen defineerinud kui poliitiliste eesmärkide, strateegiate ja vahendite kogumit, mis on aluseks riigi toimimisele ning riigi poolt aktsepteeritud väärtuste kaitsele sisemiste ja välise ohtude eest (Buzan *et al.* 2009: 12). Käesolev magistritöö keskendub Eesti sisserändepoliitika uurimisele lähtuvalt sellest, kuidas see on mõjutatud rahvusliku julgeoleku retoorikast. Sellele vastuse leidmiseks võetakse aluseks julgeoleku-uuringute Kopenhaageni koolkonna kõneakti teooria. Kopenhaageni koolkonna teooria hõlmab julgeoleku laiemat käsitlust, analüüsides julgeolekuvaldkonda läbi sõjalise, poliitilise, ühiskondliku, keskkondliku ning majandusliku valdkonna. Julgeolekustamisakti keskmesse paigutatakse julgeolekustav isik või institutsioon, kes läbi kõneakti teostamise esitab teatud referentobjekti eksistentsiaalselt ohustatuna. Kopenhaageni koolkonna³ rajaja ja ühe peamise teoretiku Barry Buzani poolt on püstitatud “*Security: A New Framework for*

³ Käesolevas töös kasutatakse terminit “Kopenhaageni koolkond” viitamaks rahvusvaheliste suhete akadeemikute grupile, kes rõhutavad oma kirjutistes peamiselt julgeoleku sotsiaalseid aspekte. Koolkonna peamised autorid on seotud COPR-ga (Kopenhaageni Rahu-uuringute Instituudiga) ning tuntumate teoretikute hulka kuuluvad Barry Buzan, Ole Wæver ja Jaap de Wilde.

Analysis” raamatus tees, et Eestis ning teistes endistes liiduvabariikides on rändetemaatika tundlikuks arutlusküsimuseks tulenevalt ajaloolisest sisserändest Venemaalt tollastesse liiduvabariikidesse. Buzani 1998. aasta teemapüstitusest lähtuvalt tõstatub küsimus, kas sellest ajaloolisest sündmusest tulenevalt on rändetemaatika tundlikuks teemaks ka käesoleva töö analüüsilusel perioodil, või on taasiseseisvumise järgsel perioodil rändetemaatika tundlikkus näitamas leebuvat, vaibuvat tendentsi.

Analüüsimeetodina kasutan magistritöös diskursusanalüüsi. Metodoloogiliseks raamistikuks valisin Lene Hanseni intertekstuaalse⁴ mudeli, mis käsitleb poliitiliste, ametnikkonna ning institutsioonide ametlike tekstide analüüsi. Hanseni mudel on täiendatud Juha Vuori kõneakti teooriaga, mis lisab kõneaktide kategoriseerimisvõimaluse tulenevalt argumentatsiooni intensiivsusest. Kõneaktide uurimises on empiiriliste allikatena käsitluse all riigi esindajate (Eesti Vabariigi poliitikud, peamiselt endised või praegused Riigikogu ja valitsuse liikmed) ning ekspertide (julgeoleku valdkonna spetsialistid, sisserände temaatika eksperdid) intervjuud, debatid, ametiasutuste pressiteated ning arvamuskirjed.

Magistritöö koosneb neljast osast: esimene osa seletab lahti julgeolekuanalüüsi ajaloo ning Kopenhaageni kookonna kõneakti teooria kujunemise, teine osa annab ülevaate kasutatavast uurimismeetodist. Kolmas osa analüüsib Eesti rändepoliitika kujunemist, rakendamist ning selle institutsionaliseeritud julgeolekustamist. Viimases peatükis analüüsitakse poliitikute ja ekspertide poolt sooritatud julgeolekustamisaktide kajastust meedias. Tulenevalt asjaolust, et rändepoliitikat on julgeoleku võtmes kajastatud varasemast märgatavalt aktiivsemalt alates 2000. aastatest, on ka analüüsi aluseks olevad julgeolekustamisaktid pärit perioodist 2000-2014.

Püstitatud uurimisküsimustest lähtuvalt tuleb silmas pidada, et analüüsi aluseks võetud diskursuses on käsitletud vaid ekspertide ning poliitikute poolt esitatud ning arengukavades leiduvaid seisukohti. Magistritöö raames teostatud kõneaktide analüüsi tulemusena selgub, et Eestis leiab sisserände julgeolekustamine aset nii seadusandluses

⁴ Intertekstuaalsus viitab olemasolevatest tekstidest lähtuvalt samu ideid kandvate uute tekstide koostamisele (Hansen 2007:8)

ja poliitilis-strateegilistes dokumentides (institutsionaliseeritud tasand) kui ka intervjuudes, arvamusartiklites ja debattide kajastuses (meediakajastuse tasandil).

Rändetemaatika julgeolekustamine on ametlikes strateegiates ja dokumentides korduv ning sisseränne on enamasti portreeritud ohuna avalikule korrale, riiklikule julgeolekule, sotsiaalsele ja kultuurilisele keskkonnale. Läbi korduva julgeolekustamise on loodud legitiimne, institutsionaliseeritud baas tulevastele julgeolekustamisaktidele. Sagedasemad on väitetasandi julgeolekustamisaktid, millele järgnevad kasutuselt vähem levinud, konkreetsemad hoiatuse tasandi julgeolekustamisaktid. Radikaalsemaid nõudetasandi kõneakte sisserände ja julgeoleku temaatikal tuvastati uurimisaluste kõneaktide hulgast vaid ühel korral. Poliitikute ja ekspertide julgeolekustamisaktide jaotus intensiivsustasandite vahel on võrdne. Enim levinud oli sisserände portreerimine julgeolekuohu kui faktina, sealjuures on jäetud esitamata konkreetset soovitused, tegevuskava või vajalikud meetmed neutraliseerimaks või ennetamaks kõnealust probleemküsimust.

1. Julgeolekustamine ja Kopenhaageni koolkond

1.1 Julgeolekuanalüüsi ajalugu

Käesoleva magistritöö alusteesiks on sisserände kujutamine julgeolekuohuna Eesti rändepoliitikas. Töö aluseks on võetud julgeolekuanalüüs, konkreetselt julgeolekustava kõneakti teooria. Julgeolekustav kõneakt kujutab endast sõnastatud seost kahe idee vahel, millest ühte kujutatakse ohuna teisele. Väljaütlemist iseeneses loetakse *teoks* – läbi seose esitamise on teostatud julgeolekustamisakt. Mõtestamaks paremini kõneaktide paigutumist julgeolekukonteksti⁵, on esmalt vajalik anda ülevaade julgeolekudebati kujunemisest ning käesolevas valdkonnas varem avaldatud teaduskirjandusest. Sellest tulenevalt annan esmalt ülevaate julgeoleku-uuringute ajaloolisest kujunemisest, julgeolekuuuringute fookuse muutusest ning Kopenhaageni koolkonna tekkest, seejärel konkreetselt magistritöös rakendatavast julgeolekustava kõneakti teooriast.

Julgeolekupoliitika ajalugu ulatub esimeste riikide tekkeni, kuid rahvusvaheliste suhete alaosaks said julgeoleku-uuringud alles Teise Maailmasõja järgsel perioodil. Julgeoleku-uuringute “kuldajastuks” loetakse perioodi aastatel 1950.-1960., kuid erilist tähelepanu leidis see Külma sõja perioodil, kus poliitrealismi võtmes tegeleti peamiselt nn 4 S-i analüüsimisega: (a) riigid (*States*), (b) strateegia (*Strategy*), (c) teadus (*Science*) ja (d) kehtiv olukord (*Status quo*) (Williams 2008: 3). Kuigi alternatiivseid uurimissuundi leidis nii rahu-uuringute kui ka kolmandale maailmale pühendunud uurimisvaldkondades, toimus suurem muutatus riigikeskselt lähenemiselt teiste ühiskonnatasandite uurimisele alles 1983. aastal, mil Barry Buzani poolt avaldati raamat “*People, States and Fear*”. Teose ilmumine oli pöördeline julgeoleku-uuringute valdkonnas, kuna Buzan julgustas uurijaid keskenduma riigikeskse lähenemise kõrval ka teistele inimkooslustele (ühiskonnasisestele alagrupid, nt etnilised kogukonnad; või

⁵ Tulenevalt asjaolust, et traditsiooniliselt ei ole sisserändetemaatika julgeolekusfääri küsimus, sest julgeoleku-uuringud on klassikaliselt keskendunud militaarsfäärile.

ka suurematele rahvusülestele kooslustele, nt riikide liitudele) ning ärgitas analüüsi aluseks võtma ka teisi valdkondi peale militaarvaldkonna (ibid). Alternatiivsed lähenemised keskendusid spetsiifilisemalt muutujatele nagu keelegrupid, etnilised kogukonnad jmt, mida traditsiooniline julgeoleku uuring oli käsitlenud vaid möödaminnes.

Hindamaks fookuse muutust julgeoleku kontekstis militaarvaldkonnalt tervikuna selle erinevate alagruppide analüüsini, tuleb eelkõige tähelepanu pöörata 1980ndate aastate lõpule ja 1990ndate algusele. Kui Külma sõja alguses ning kestel julgeolekuohu mõiste olemuselt üha kitsenes, piirdudes viimaks vaid jõu kasutuse või selle ähvardusega, siis Külma sõja lõppu ning järgset perioodi ilmestas vastupidine tendents. Kui traditsioonilises julgeoleku uuringus piirnes julgeolekuküsimuste avaldumine vaid militaarvaldkonnaga, siis uute julgeolekuvaldkondade (keskkond, majandus, ühiskond) esilekerkimine tõi endaga kaasa julgeoleku mõiste hägususe probleemid. Julgeoleku uuringute valdkondade hüppelise kasvuga kaasnes negatiivse aspekt, julgeolekuohu mõiste laienes punktini, kus mõiste kõikehaaravuse (mitte ainult julgeolekuoht kui sõjalise jõu kasutamise oht) tõttu hakkas ta kaotama oma selget tähendust (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 2).

Üldistades võib väita, et antud debatist väljusid edukamalt uuenduslike ideede toetajad, sest traditsioonilise militaarvaldkonna analüüsi kõrval tõusis tähelepanu keskpunkti üha enam ka ebakonventsionaalseid julgeolekuvaldkondi – nt keskkonnakaitse, sisseränne jne. Sellel perioodil toimus ka nihe selgelt riigikesksest uurimisvaldkonnast laiemale käsitlesele, mis hõlmas endas ka ühiskonda ja rahvust, riikide liite ja rahvusvahelist tasandit (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 3). Selline lähenemine võimaldas riigisiseste ohtude kõrval julgeoleku uuringute fookusse tuua ka välised ohud (sh ülemaailmsed keskkonnaprobleemid nagu kliimasoojenemine, mis võivad ohustada keskkonna valdkonda, või ka majanduslikest ning poliitilistest muutujatest tingitud põgenike ning rändevoosid, mis võivad ohustada sotsiaalset või majanduslikku valdkonda).

1.2. Kopenhaageni koolkond ja julgeolekustav kõneakt

Kaasaegsetes julgeoleku-uuringutes võib esile tõsta kolm peamist koolkonda (Wæver 2004: 2):

- a) Kopenhaageni koolkonna kriitilised julgeoleku uuringud, kus keskendutakse julgeoleku sotsiaalsetele aspektidele ning mida esindavad eelkõige Barry Buzan, Ole Wæver ja Jaap de Wilde;
- b) Walesi koolkond (tuntud ka kui Aberystwyth'i koolkond), mida iseloomustab realistlik suund ning julgeolekustamise sidumine kriitilise teooriaga⁶ ning mille esindajate hulgas on Ken Booth ja Richard Wyn Jones;
- c) Pariisi koolkond, mille post-modernistlikku suunda esindavad Michel Foucault ja Pierre Bourdieu.

Käesolev töö tugineb Kopenhaageni koolkonna julgeolekustamise teooriale. Kopenhaageni koolkond käsitleb oma töödes julgeolekustamist konstruktivismi ja klassikalise poliitrealismi sulamina (Williams 2003: 512). Nendes käsitluses on julgeolekustamine protsess ehk tegevus, mis on suunatud julgeolekustamisobjekti (julgeolekustamisakti keskse idee) kuvamisele ohtlikuna. Taolise protsessi iseloomustamiseks kasutatakse mõistet "kõneakt". Kõneakt õigustab julgeolekustamise keskse idee nimel kasutama erakordseid meetmeid (i.k. *emergency measures*) (Munster 2012). Teisisõnu kasutatakse julgeolekustatud kõneakti õigustusena teostamaks tegevusi, mis on tavapäraste lahendustega võrreldes ebaharilikud või äärmuslikud – näiteks ulatuslik sisserände takistamine, märgatavalt karmimad meetmed asja või isikute suhtes, keda ohuna käsitletakse (võrreldes näiteks teiste isikute gruppide suhtes kehtestatud reeglistikuga).

Lisaks kõneaktile on julgeolekustamise teoorias olulisel kohal *referentobjekti* mõiste. Sisserände julgeolekustamise puhul on selleks enamasti rahvus või riik.

⁶ Kriitiline teooria on seotud eelkõige Fankfurdi sotsiaalteaduste koolkonnaga. Tegemist on lähenemisega, mis analüüsib ühiskonnanähtusi ideoloogiate mõju seisukohast.

Julgeolekustamise kõneakti läbi luuakse referentobjekti ohustav sotsiaalne kuvand julgeolekustamise objektist, näiteks sisserändest.⁷ Julgeolekut on kasutatud argumendina jõu kasutamiseks, mobiliseerimiseks, erakorralise olukorra välja kuulutamiseks jne. Julgeolekustava kõneakti sooritamisega kuulutab riik (või muu määratud referentobjekt nt valitsus, rahvusrühm), et tulenevalt erakorralisest olukorrast on tal õigus kasutada vajalikke vahendeid ohu ennetamiseks või kõrvaldamiseks (Wæver 1988; 1995b; Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 21).

Kõneaktis võib eristada kolme olulisemat elementi⁸: (a) püstitatud väide (või väited), et referentobjekti ähvardab eksistentsiaalne oht⁹, (b) esitatud peab olema nõue (või nõuded) erakordseteks vastumeetmeteks, et antud ohuga tegeleda, (c) kuulajaskond, kellele julgeolekustamisakt suunatud on, peab pidama antud, nõ tavareeglite välist käitumiskava õigustatuks või isegi seaduspäraseks (Munster 2012). Kõneakt iseenesest ei pea hõlmama väljendit “julgeolek” või selle sünonüüme. Julgeolekustamisprotsessis on oluline panna kuulajaskonda¹⁰ teadvustama potentsiaalse ohu olemasolu ning muretsema isikliku heaolu ja turvalisuse pärast. Seda nii läbi otseselt väljendatud seisukohtade kui ka kaudsete kujundite.

Julgeolekualastes uuringutes on kaks erinevat lähenemisviisi: (a) objektiivne (eksisteerib reaalne oht) ja (b) subjektiivne (eksisteerib tajutav oht) (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 31). Need kaks lähenemisviisi ei pruugi esineda eraldiseisvalt, vaid võivad analüüsis ning julgeolekustamises üksteisele ajaliselt järgneda – minevikus aset leidnud reaalse ohu meenutustest kujuneb käesolev tajutav oht, või vastupidiselt – tajutav oht

⁷ Keskkonnavaldkonnas võidakse vaadelda tehaste loomist kui ohtu loodusele ja keskkonnale, laiemalt ka ühiskonnale ja inimkonnale tervikuna; majanduslikus valdkonnas võidakse käsitleda riigi kontrolli strateegilise portreeritud ettevõtete üle kui ohtu vabale majandusruumile jne.

⁸ Lähtuvalt Juha Vuori kolmest kõneakti kategooriast: (a) väide, (b) hoiatus, (c) nõue. Kõik kolm kõneakti elementi – ohu olemasolu, tegevuskava ning kuulajaskonna reaktsioon on leitavad vaid kahe kõrgema intensiivsustasemega taseme juures. Kuna väite tasand kujutab endast vaid ohuolukorra konstateeringut ning probleemküsimumusele tähelepanu tõmbamist, puudub väitetasandi juures tegevuskava mõõde.

⁹ Eksistentsiaalse ohuna mõistetakse referentobjektile mõjuvat jõudu, mille tagajärjel saab kannatada referentobjekt, mille (algseisundi) säilimisest on kuulajaskond huvitatud. Sisserände kontekstis – lisanduvate kultuuriliste ja keeleliste eripäraste tõttu kirjeldatakse olukorda ohtlikuna algupärasele keele – ja kultuuri säilimisele uute traditsioonide lisandumise tõttu.

¹⁰ Käesolevas töös kasutatakse sünonüümidega mõisteid “kuulajaskond”, “publik”, “avalikkus” viitamaks inimgrupile, kellele kõneakt suunatud on. Kuna analüüsialused kõneaktid on leidnud meediakajastust, võib potentsiaalse kuulajaskonnana käsitleda kõiki isikuid, kellel on ligipääs meediale interneti, televisiooni, raadio või paberajakirjanduse vahendusel.

realiseerub ning muutub objektiivseks. Julgeolekustamine Eesti näitel on kombinatsioon objektiivsest ja subjektiivsest ohust – ajalooline kui reaalne oht rahvuse säilimisele mõjutab käesoleval hetkel subjektiivset, tajutavat ohu tunnet sisserändajate grupi suunas.

Käesolev töö lähtub Kopenhaageni koolkonna julgeolekustamise teooriast subjektiivse, tajutava ohuna, mis on mõjutatud möödunud reaalse ohu mälestusest (seda siis peamiselt Nõukogude okupatsiooni ja venestamiskampania tulemusena¹¹). Kuigi julgeolekustamisakti kaudu kujutatakse olukorda julgeolekustaja poolt ka reaalse ohuna, jääb tegelikkuses julgeolekustamisakti mõju sõltuma kuulajaskonna ohulävest, nende tunnetusest ja hinnangust situatsioonile. Seetõttu pole kesksel kohal mitte julgeolekustamine objektiivse ohuna, vaid Kopenhaageni koolkonna teoreetikud rõhutavad just subjektiivselt tajutavat ohtu. See tõstab esile kuulajaskonna rolli kõneaktis – tähtis on, kuidas kuulajaskond kõneakti vastu võtab. Julgeolekustamisakti loetakse õnnestunuks juhul kui see publiku poolt toetust leiab.¹² Siiski on üsna keeruline mõõta, kas ja kui palju publik teostatud julgeolekustamisakti toetab. Kas negatiivse reaktsiooni (protestid, sõnavõttud meediaareenil) puudumist võiks võrdsustada õnnestunud julgeolekustamisaktiga, või on kuulajaskonna nõustumise tuvastamiseks tarvis midagi enam? Kopenhaageni koolkonnal puuduvad indikaatorid neist tunnustest ühiskonnas, mis aitaks tuvastada publiku toetuse hulka, seega tuleb toetust vaadata antud töös kui negatiivse vastukaja puudumist (vt täpsemalt lk 17).

Waever, Buzan ja Wilde uurivad julgeolekustamist valdkondade põhiselt, liikudes kaugemale traditsioonilisest militaristlikust julgeolekust ja analüüsivad julgeolekut täiendavalt ka majanduslikus, sotsiaalses ja poliitilises valdkonnas.¹³ Kuigi valdkondade

¹¹ Lisaks ajaloolisele kontekstile mõjutab sisserände tajumist julgeolekuprobleemina tõenäoliselt ka keskkond (ühiskondlik-sotsiaalsed probleemid integratsiooniprotsesside toimimises või mittetoimimises juba olemasoleva rahvusvähemuse sobitumises Eesti kultuuriruumi), mis omakorda saab käituda võimendava tegurina julgeolekustamisakti läbiviimisel.

¹² Eelkõige seostub publiku poolne aktsepteerimine demokraatlike ühiskondadega, kuid näitlikult võib antud protsessi üle kanda ka mittedemokraatlikele ühiskondadele, kus protsessi osised vähemalt näiliselt läbi mängitakse eesmärgiga neid legitiimselt presenteerida.

¹³ Sõjalises valdkonnas on referentobjektiks riik, poliitilises valdkonnas on uurimisaluseks riigi suveräänsus ja/või ideoloogia. Majandusvaldkonnas on eksistentsiaalsete ohtude väljatoomine harvem ning toimib julgeolekustamisakti kontekstis pigem üleriigiliste (või globaalse taseme) majanduskriiside keskkonnas. Keskkonnavaldkonnas on aga julgeolekustatavate teemade valik väga lai, võides jääda üksikliikide ellujäämise, teatud piirkondade elustiku säilitamise või ka keskkonnakatastroofide tasemele.

vahel julgeolekustamisaktid teatud määral kattuvad, liigituvad rände- ja varjupaigaküsimuste julgeolekustamisaktid suuresti sotsiaalvaldkonna alla. Seda eelkõige seetõttu, et kui poliitilises valdkonnas vaadeldakse ohustatuna suveräänsust või riigi ideoloogiat, siis sotsiaalse valdkonna puhul on ohustatud rollis identiteet (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 22). Ohu portreerimine toimub sageli duaalses võtmes, “meie-teie” eristusega, seda eriti juhtudel, kus ohustatuna kujutatakse identiteeti. Sisserändajate (või ka muu teistsuguse identiteedi kandjate grupi: seksuaalne orientatsioon, religioon vms) grupi julgeolekustamine sõltub kollektiivse identiteedi kandjate meelestatusest. Avatud meelestatuse korral on julgeolekustamine vähetõenäoline, kuid konservatiivsema meelestatuse olemasolul esitatakse keele püsivust, tavade säilimist (ka etnilist puhtust) sageli julgeolekustatuna (ibid: 23).

Julgeolekustamist on võimalik analüüsida kahel moel: otseselt või kaudselt läbi kvantitatiivsete indikaatorite. Kopenhaageni koolkond uurib julgeolekustamist otseselt ning see ei vaja kvantitatiivselt mõõdetavaid indikaatoreid. Julgeolekustamise uurimine seisneb diskursusanalüüsi läbiviimisel ning seetõttu on kesksel kohal nii retoorika kui ka semiootika. Buzan, Wæver ja de Wilde on märkinud, et julgeolekustamisakti määravaks tunnuseks on tekstiline loomus: kõneakti kindel retooriline struktuur, mis on peidetud diskursusesse (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 176). Julgeolekustavate kõneaktide analüüsi eesmärgiks ei ole leida julgeolekustajate motiive ega peidetud eesmärke (ibid), vaid juhtida tähelepanu toimunud julgeolekustamisaktile.

Julgeolekustamise analüüsi uurimisobjektid määrab ära julgeolekustamise kui kõneakti mõiste. Kõneakti teostajaks peab olema võimupositsioonil isik või institutsioon¹⁴, kõneakti sihtobjektiks on laiem avalikkus ehk publik või kuulajaskond. Kõneakti teostajaga seondub kaks analüütilist probleemi (Buzan *et al.* 1998:36):

- a) julgeolekustaja määratlemise keerukus - kes konkreetselt julgeolekustamise protsessi juhib, kas võimuinstitutsioon tervikuna, või institutsiooni juhi rolli täitev isik, ning

¹⁴ Riik julgeolekustajana toimib läbi isikute (nt valitsuse liikmete), kellel on seaduslikust süsteemist tulenev õigus riigi nimel kõneleda, kuna aga võimu esindajate teadmiste pagas on piiratud, on teatud situatsioonides aktsepteeritav ekspertarvamuste kaasamine (nt majandusvaldkonda puudutavates küsimustes majandusteadlaste kaasamine või keskkonnavaldkonda puudutavates küsimustes koostöö keskkonnaspetsialistidega).

b) kuidas julgeolekustaja õigustab julgeolekustava akti teostamist – erinevalt institutsioonidest on (ka võimupositsiooni kandvatel) indiviididel raskem tõestada julgeolekustamisakti legitiimsust.

Kuna avalikkuse ja võimupositsioonide hoidjate vahelised suhtluskanalid on piiratud, määrab kõneakti olemus ka julgeolekuakti toimumisareeni ja vahendaja. Selleks on enamasti meediakajastus arvamusartiklite, internetidebattide, pressiteadete, intervjuude näol; kuid julgeolekustamine võib toimuda ka konverentsidel, avalikel aruteluõhtutel ja seadusloome kaudu. Sooritatud kõneaktide eelduseks on nende kättesaadavus kuulajaskonnale kuna julgeolekustamine eeldab kõneakti kaudu kuulajaskonna tahtlikku mõjutamist. Seetõttu ole antud töö juures takistuseks ka piiratud ligipääsuga materjalide/arutelude kättesaamatus. Andmete analüüsil tuleb siiski arvesse võtta meedia mõjutavat, võimendavat ja defineerivat rolli informatsiooni esitamisel, näiteks uudiste esitamist “meie”-“teie” vastandumise läbi (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 124). Sellise polariseerimisega saab meedia edastada ja ka võimendada julgeolekustamisakti.

Kõneaktide uurimiseks kasutatakse Kopenhaageni koolkonna teadustöodes eelkõige diskursusanalüüsi meetodit, täpsemalt kriitilist diskursusanalüüsi. Kriitiline diskursuseanalüüs keskendub eliidi ja legitiimsete võimuinstitutsioonide poolt loodud diskursuse mõjule avalikkusele (või konkreetsete huvigruppidele) (van Dijk 1993: 249). Diskursusanalüüsi eesmärgiks on kõneaktidest leida sõnastused ja ettepanekud, mis paigutavad sisserände- ja varjupaigatemaatika küsimuse väljaspoole tavalist poliitikat, kirjeldavad seda kui tavapiire ületavat, erisekkumist nõudvat ja portreerivad rändetemaatika ohuna. Julgeolekustamisele viitavad väited, mille kohaselt sisserände temaatika on olulisem kui teised teemad, kui rõhutatakse selle prioriteetsust, õigustatakse tavapoliitiliste meetmete eiramist (nõudes seaduste kiirkorras menetlemist, koheste meetmete rakendamist vmt), või kui kasutatakse emotsionaalselt laetud keelendeid nagu näiteks “*kui selle probleemiga ei tegeleta, muutub kõik ülejäänu ebaoluliseks, seosetuks*” (ibid, 24). Julgeolekustamise korral juhitakse tähelepanu alternatiivsete lähenemiste ebasobivusele, *status quo* säilitamise või mitte säilitamise negatiivsetele tagajärgedele ja/või esitatakse kuvand ebasoodsast tulevikuperspektiivist.

Traditsiooniliselt on julgeolekustamisaktide referentobjektiks olnud riik (või ka rahvusriik) ning seetõttu on ohustatuna kujutatud suveräänsust (rahvusriigi puhul identiteeti) (Buzan, Wæver, de Wilde 1998:36, viitab Wæver, et al. 1993, peatükk 2). Sisserändeküsimuste suhtes kasutatakse referentobjektina pigem rahvust või laiemalt ka rahvusriiki, sest tegemist on rohkem identiteedi- kui suveräänsusküsimusega. Rahvuse enesekaitsele suunatud julgeolekustamisakt sõnastatakse eliidi, partei või poliitilise liikumise poolse tegevusena rahvuse (säilimise) nimel (ibid, 41). Seda seetõttu, et tegutsejateks on ikkagi indiviidid või indiviidide kogumid, kes aktiveeruvad aadete või identiteedi kaitsmiseks. Tavaolukorras eksisteerib ühiskondlikus valdkonnas kogukondlik julgeolek¹⁵, mis muutub ohustatuks, kui esile kerkib oht kogukonna püsimisele (ibid, 119).

Arvestades meedia olulist rolli kõneaktide edastamise juures, võib tõstatada küsimus, kuidas eristada meedia endapoolne initsiatiiv antud temaatika kajastamisel *vis-a-vis* riigipoolne julgeolekustamine. Siinkohal saabki määravaks asjaolu, kas meedias kajastust leidnud arvamused artiklites, debattides ja intervjuudes olevad kõneaktid tuginevad ametlikul retoorikal, mis väljendub nt seadusandluses ja riigiasutuste pressiteadetes kasutatavates keelendites ning sisserändajate portreerimises (ning teatud määral ka Riigikogu ja valitsuse liikmete poolt antud sõnavõttudes), või on sisserände julgeolekustamise näol tegemist vaid meedia poolt loodud ohukuvandiga, mil puudub seos julgeolekupoliitilise, ametliku informatsiooni ja seadusandlusega. Meediakajastuse erivormid (sh intervjuud, debatilised) kujutavad endast kuulajaskonna uut¹⁶, aktiivset mõjutamist; seadusandluses ning poliitilistes strateegiadokumentides esitatud julgeolekustamisaktid aga kujutavad endast institutsionaliseeritud julgeolekustamise tasandit.¹⁷ Institutsionaliseeritud tasandi puhul on julgeolekustamise akt juba varasemalt

¹⁵ Kuigi Buzan jt kasutavad inglise keeles väljendit “societal security” – kogukondlik julgeolek, mis on samane “social security”- sotsiaalne julgeolek - mõistele, on tegemist kahe erineva ideega. Kui sotsiaalne julgeolek on suuresti majanduslik mõiste, siis kogukondliku julgeoleku suund on kollektiivi ühistundmusele ja identiteedile (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 120).

¹⁶ Uut kõneakti esituse kontekstis – tegemist on sel ajahetkel sooritatud julgeolekustamisaktiga, mis pole institutsionaliseeritud, ei vaja varasemat tõestust või kinnitust, vaid esitatakse praeguse või tulevase ohu kirjeldusena.

¹⁷ Siinkohal tuleb esile julgeolekustamise teine kahene jaotus: (a) *ad hoc* või (b) institutsionaliseeritud. Korduva või püsiva loomuga julgeolekuohtude puhul võivad vastureaktsioonid võtta institutsionaliseeritud vormi (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 28). Nõnda kindlustatakse demokraatlikus

toimunud ning legitimeeritud, seetõttu kasutatakse ka eelnevalt kinnitatud keelendeid ja tegevuskavasid.

Julgeolekustatud kõneakti olukorra lahendamiseks pakuvad Buzan jt välja kaks stsenaariumi: (a) reageerib kogukond ise, et ohuolukorda lahendada või (b) probleem lahendatakse poliitilises (ja potentsiaalselt ka militaar-) valdkonnas (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 122). Võimalik olukorra lahendamine võib seega tähendada muudatusi seadusandluses, tollinõuetes, piiripatrullide tugevdamises, sõjaväelise väljaõppe ümberkujundamises jms.

Julgeolekustamisaktide analüüsil tuleb silmas pidada ka piiranguid ja võimalikke probleeme. Esimeseks piiranguks on asjaolu, et eksistentsiaalse ohu portreerimisest referentobjektile ei piisa julgeolekustamiseks - tegemist on julgeolekustamisaktiga, teema julgeolekustamine saavutatakse alles siis, kui kuulajaskond seda tunnistab (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 25). Kuulajaskonna reaktsiooni on aga keeruline hinnata. Enim levinud on negatiivse reaktsiooni puudumise tõlgendamine eduka julgeolekustamisakti tunnuseks. Julgeolekustamisakti edukust saab lisaks negatiivse reaktsiooni puudumisele mõõta ka hinnates, kas kolm vajalikku komponenti on täidetud: (a) eksistentsiaalse ohu väljendamine, (b) erakorraliste tegevuskavade loomine ja jälgimine, (c) mõju (erinevus sekkumiseelsest olukorrast, mis väljendub julgeolekustatu kadumises, või julgeolekustatud ohu taju vähenemises) (ibid, 26)¹⁸.

Teise probleemina võib julgeolekustamise uurimisel segavaks faktoriks olla politiseerimise¹⁹ ja julgeolekustamise²⁰ eristamine, kuna sageli võivad need kaks protsessi tunduda äravahetamiseni sarnased. Julgeolekustamist võiks ühelt poolt vaadelda kui politiseerimise äärmuslikku varianti (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 23). Teisalt võib aga julgeolekustamist käsitleda ka politiseerimise vastandina, sest kui

ühiskonnas süsteemi legitiimsus, kui tulevastes protsessides jäetakse teatud informatsioon julgeolekukaalutlustel avalikustamata, on vaja teha eraldi riigieelarvest jms.

¹⁸ Mõjuna ei käsitleta siinkohal mitte kõneakti mõju kuulajaskonnale ja sellest tulenevatele muutustele ühiskonna korralduses, vaid mõju, mida kirjeldatakse kõneaktis – võrdlust julgeolekuohu tekkimisel olukorraga, mis järgneb, juhul kui ei sekkuta ning olukorraga, mis kujuneb siis kui kuulajaskond (julgeolekustaja kriteeriumite järgi) adekvaatselt reageerib ja seega julgeolekuohu neutraliseerib.

¹⁹ Teema viimine poliitilisele tasandile, poliitilisele areenile.

²⁰ Teema viimine julgeoleku tasandile, mis võib osaliselt paikneda poliitilisel tasandil, kuid samaaegselt ületab poliitilise tasandi oma olulisema, kriitilisema loomuse tõttu.

politiseeritavad teemad on arutletavad ja vabalt valitavad, siis julgeolekustatud teemad esitatakse kriitiliste või eksistentsiaalsetena. Julgeolekustatud teemade puhul on oluline roll otsuste konkreetsusel, kiirusel ning prioriteetsusel, mistõttu esitatakse neid ka väljaspool tavalist, aeglast poliitilist arutelu paiknevatena (ibid, 29).

Võttes kokku Kopenhaageni koolkonna ning julgeolekustava kõneakti olulisemad elemendid, võib välja tuua järgmist:

- a) julgeolekustamine on tegevus, mis on suunatud julgeolekustamisobjekti kuvamisele ohtlikuna,
- b) julgeolekustamisakt õigustab probleemse olukorra lahendamiseks rakendama erakordseid meetmeid,
- c) ohu reaalsest olemasolust on olulisem ohutunnetuse tajumine kuulajaskonnas,
- d) julgeolekustaja sotsiaalne kapital ning positsioon ühiskonnas mõjutavad tema poolt sooritatava julgeolekustamisakti edukust, ning
- e) korduva või püsiva loomuga julgeolekuohtude puhul võivad vastureaktsioonid võtta institutsionaliseeritud vormi.

Julgeolekustamisaktide uurimiseks kasutatakse Kopenhaageni koolkonna teadustöodes eelkõige diskursusanalüüsi meetodit. Lähtuvalt J. Vuori kõneaktide tüpoloogias saab lisa analüüsivahendina jaotada julgeolekustamisakte ka intensiivsusest lähtuvalt väiteks, hoiatuseks ja nõudeks (vt täpsemalt ptk 4).

2. Metodoloogia

Antud töö eesmärgiks on uurida, kuidas on Eesti näitel riigi esindajate poolt julgeolekustatud sisseränne nii seadusandluses, ametlikes poliitilis-strateegilistes dokumentides kui ka avalikes sõnavõttudes (intervjuudes, arvamuskirjeldustes, Riigikogu sõnavõttudes). Kuna Kopenhaageni koolkonnast lähtuvalt seisneb julgeolekustamise uurimine diskursusanalüüsi läbiviimises, on antud meetod kasutusele võetud ka käesolevas magistritöös. Diskursusanalüüsi kaudu on võimalik tuvastada allikmaterjalidest: (a) esitatud väited, mis kirjeldavad referentobjekti ehk Eesti rahvast ähvardavat eksistentsiaalset ohtu ja (b) meetmed antud ohu ohjeldamiseks. Kuigi traditsiooniliselt ei ole julgeolekuohud käsitletavad väljaspool militaarvaldkonda, siis tulenevalt kopenhaageni koolkonna uuringutest, on laiendatud julgeolekutemaatika ka sotsiaal-, keskkonna ja majandusvaldkonda. Siinkohal käsitletaksegi sisserändetemaatika julgeolekuküsimusena sotsiaal- ja majandusvaldkonnas. Sotsiaalvaldkonnas on referentobjektiks eesti rahvusidentiteet, majanduslikus valdkonnas eesti kodanike majanduslik heaolu. Kuna väitetasandi julgeolekustamisaktid ehk referentobjektile eksisteeriva ohu konstanteering ei võimalda tuua välja valdkonnapõhist eristust (tulenevalt oma üldsõnalisest olemusest), ei ole valdkonnapõhist analüüsi rõhutatud, vaid iga julgeolekustamisakti puhul on referentobjekt eraldi esile toodud.

Töö eesmärgiks on seega tuvastada millal, kelle poolt ja kuidas on sisserännet portreeritud julgeolekuohuna. Oluline ei ole leida, miks julgeolekustamisakt korda saadeti ehk millised on peidetud motiivid julgeolekustamise taga, vaid tuvastada konkreetselt teostatud julgeolekustamisakt. Teostatud kõneaktid paigutatakse Vuori kõneaktide tüpoloogial alusel kolmetasandilisse jaotusse (väite-, hoiatuse ning nõudetasand) ning esile tuuakse julgeolekustamise referentobjekt, olemasolu korral ka julgeolekuolukorrast väljumise meetmed.

Diskursusanalüüsi mudelina kasutatakse mugandatud varianti Lene Hanseni intertekstuaalsest uurimismudelist nr 1 (tabel 1), mis on üles ehitatud ametlike tekstide ning mitteametliku, kuid legitiimse diskursuse analüüsile ja sobitub seetõttu hästi nii riikliku tasandi kui ka ekspertarvamuse julgeolekustamisaktide uurimiseks. Hanseni

model on täiendatud Juha Vuori kõneakti teooriaga, mis lisab kõneaktide kategoriseerimisvõimaluse tulenevalt argumentatsiooni intensiivsusest.

Tabel 1. Diskursusanalüüsi mudel

Analüütiline fookus	Analüüsi objekt
Institutsionaliseeritud diskursus <ul style="list-style-type: none"> • Valitsus • Parlament 	Ametlikud tekstid <ul style="list-style-type: none"> • Seadusandlus • arengukavad
Ametlik diskursus <ul style="list-style-type: none"> • riigipead 	Toetavad tekstid <ul style="list-style-type: none"> • pressiteated • konverentsid • istungite stenogrammid • antud intervjuud • arvamused
<ul style="list-style-type: none"> • valitsuskabineti liikmed 	
<ul style="list-style-type: none"> • parlamendi liikmed 	
Mitteametlik, kuid legitiimne diskursus <ul style="list-style-type: none"> • spetsialistid 	

Kõneaktide analüüsis tuleb arvesse võtta kahte asjaolu: (a) julgeolekustav väide peaks olema esitatud koos hoiatuse/tagajärje/situatsioonikirjeldusega ning (b) julgeolekustaja peab omama sotsiaalset kapitali²¹, kuivõrd ilma selleta pole julgeolekustamisakt tõsiseltvõetav. Seetõttu on oluline, et kõneakt oleks sooritatud autoriteetselt positsioonilt – spetsialisti või võimuesindaja poolt. Julgeolekustamisakti edukust toetavate tingimuste hulka võib näiteks kuuluda julgeolekustaja positsioonist tulenev suhe kuulajaskonnaga (julgeolekustajat usaldatakse kui legitiimset, autoriteetsset võimu esindajat või arvamusiidrit) ja sellest tulenev tõenäosus, et julgeolekustamisakt on edukas (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 34).

Kopenhaageni koolkonna teoorias ei eksisteeri ühte, kindlat julgeolekustamisaktide mõõtmiskaalat või –meetodit, mis aitaks eristada julgeolekustamisaktide intensiivsust. Intensiivsuse eristuse hindamiseks kasutatakse julgeolekustava kõneakti teoorias Juha Vuori poolt väljatöötatud kõneakti tüpoloogiat. Vuori (2003: 5) loob kolmetasandilise mõõtme kõneaktide intensiivsuse analüüsimiseks:

²¹ Sotsiaalne kapitali mõistet kasutatakse siinkohal Robert Putnami poolt 1995. aastal avaldatud raamatu “*Bowling Alone: America’s Declining Social Capital*” definitsioonist lähtuvalt, mis käsitleb sotsiaalset kapitali kui ressursi, mis läbi grupisisesest ja –välisest suhtlusest võimaldab ligipääsu informatsioonile/vahenditele, mis oleksid muidu ligipääsmatud (Putnam 1995).

- a) kõneakt kui **väide** (*väitetasand*) – teema kujutab endast eksistentsiaalset ohtu referentobjektile, mis tõenäoliselt kestab ajas edasi;
- b) kõneakt kui **hoiatus** (*hoiatustasand*) – (eksistentsiaalsel) ohul on konkreetsem loomus, mis püsib kui olukord jääb muutumatuks ning midagi situatsiooni muutmiseks ette ei võeta;
- c) kõneakt kui **nõue** (*nõudetasand*) – kui (eksistentsiaalse) ohu olukorrale ei reageerita, siis oht realiseerub.

Kui esimese mõõtme juures võib kõneledda lihtsalt seisukoha võtmisest (mis hõlmab endas küll eksistentsiaalse ohu tasandit, kuid jääb siiski pigem mõõduka ohu tasandile), siis teise ja kolmanda kategooria juures on ohutaseme intensiivsus üha kõrgem.

Kõik kõneakti tasandid vajavad julgeolekustaja poolset nn “tõendite” esitamist väidete toetuseks. Väitetasandi kõneakt seisneb oma olemuselt vaid ohu konstateeringus ja seetõttu puudub väitetasandil väljapääsu kirjelduse allosa, märgitud pole negatiivseid tulevasi tagajärgi, võimalikku olukorra eskaleerumist või vajalikku tegutsemisvalmidust. Hoiatustasandi kõneakt erineb väitest selle poolest, et lisatud on konkreetne ettepanek. Hoiatus võib olla esitatud positiivsel kujul - kui tehakse jätkuvalt Z, siis juhtub Y, või negatiivses vormis – kui ohule X ei reageerita, siis juhtub Y. Olemuselt on hoiatusetasandi ja nõudetasandi kõneaktid väga sarnased, nende erisus on peamiselt selles, et nõue on intensiivsem versioon hoiatusest. Kasutatavad keelendid muutuvad intensiivsemaks, sageli ka proosalisemaks (nt “enne kui on hilja”). Lisanduda võib ka konkreetsema tegevuskava väljapakumine – sammhaaval esitatud tegevusplaan vältimaks Y toimumist. Nõudetasandi kõneaktis on rõhutatult mureküsimumuse keskmes ka ajaline mõõde – tegutsemisvajadus enne, kui Y toimumine on muutunud paratamatuseks. Julgeolekustamisakti toetavate faktide esitamise vajadus on seotud ka julgeolekustaja sotsiaalse kapitaliga. Mida enam sotsiaalset kapitali omab julgeolekustaja publiku silmis, seda enam võib ta lähtuda eeldusest, et kuulaja on teadlik väidete tõesusest ning kõiki väite aspekte ei ole vajalik uuesti tõestama hakata.

Töös kogutavad kõneaktid on kategoriseeritud kujul, mis eristab kõneaktide juures: (a) julgeolekustaja (isikud, institutsioonid, kes julgeolekustava kõneakti teevad), (b)

analüüsi objekti (tekstid, intervjuud, debatid jne), (c) kõneakti tüübi (väide, hoiatus või nõue), (d) ohu kirjelduse, (e) olukorra lahenduse.

Tabel 2. Kõneaktide kategoriseerimise mudel

<i>Julgeolekustaja</i>	<i>Analüüsi objekt</i>	<i>Kõneakti tüüp</i>	<i>Ohu kirjeldus</i>	<i>Väljapääsu kirjeldus</i>
<i>Mihhail Stalnuhhin</i>	<i>Riigikogu stenogramm 17.04.2000</i>	<i>Väide</i>	<i>Sisseränne on riigi julgeoleku ja tööturu kaitse probleem</i>	-
<i>Urmas Reinsalu</i>	<i>Riigikogu stenogramm 13.04.2004</i>	<i>Väide</i>	<i>EV võib ohustada sisserändevaldkond; ettevaatus on põhjendatud</i>	

Eksistentsiaalse ohuna (referentobjektile mõjuva jõuna, mille tagajärjel saab kannatada referentobjekt, mille algseisundi säilimisest kuulajaskond on huvitatud) on käesolevas töös analüüsitavates tekstides esitatud sisserännet Eesti territooriumile ja/või identiteedile. Seda nii legaalse kui ebaseadusliku rändena, varjupaigataotluste rahuldamisena kui ka lihtsalt suurenenud sisserändekvootide täitmise näol. Antud töös käsitletakse sisserändena teise rahvuse esindajate saabumist Eesti territooriumile eesmärgiga viibida Eestis alaliselt või pikaajaliselt. Transiitrände juhtumid on välja toodud eraldiseisvalt.

Julgeolekustamisanalüüs ei piirne vaid militaarvaldkonnaga, vaid on laiendatud ka teistesse valdkondadesse. Sisserändajad kui julgeolekuohu paigutuvad peamiselt majandus- ja sotsiaalvaldkonda. Referentobjektiks sotsiaalse valdkonna julgeolekustamisanalüüsis võib olla ka riik, kuid paremini sobib selleks rahvus. Antud töös on eeldusena võetud, et rändeküsimuste analüüsis Eesti kontekstis on kesksel identiteet ja/või majandusliku valdkonna kesksed tingimused. Analüüsi jaoks piirkonnaks on Eesti riigi territoorium.

Sotsiaalse valdkonna julgeolekustamise kontekstis on kõige sagedamini käsitletavaks probleemiks migratsioon. Buzan jt toovad näite olukorrast, kust grupp X territooriumile toimub grupi Y sisseränne, mille järgselt grupp Y moodustab märgatava osa grupp X territooriumi rahvastikust. Selle tulemusena tunnetab grupp X rahvastiku koosseisust lähtuvat identiteedi muutumist. Ajaloolisteks näideteks antud sündmuste toimumisest on hiinlaste ränne Tiibetisse või venelaste ränne endise Nõukogude Liidu territooriumile (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 121). Buzan jt viitavad ka asjaolule, et ajalooline sisseränne Nõukogude Liidust toonastesse liiduvabariikidesse on üks peamisi põhjuseid tundlikkusele rändetemaatika suhtes (ibid, 137). Sellest tulenevalt võib käsitleda sisserände vaatlemist julgeolekuohuna Eestis nii ratsionaalsena (tulenevalt ajaloolisest kogemusest) kui ka teatud määral paranoilisena (tulenevalt asjaolust, et puudub kestav suuremahuline sisseränne Vene Föderatsioonist). Majandusliku valdkonna julgeolekustamise kontekstis on poliitikute poolt problemaatilisena esitatud sisserändajate poolt kujutatav oht kohaliku elanikkonna majanduslikule turvalisusele ja heaolule. Tulenevalt julgeolekustamisaktide emotsionaalsest laadist (seda eriti hoiatuse- ja nõudetasandil), esineb ka eri valdkondade argumentatsiooni segunemist ja sulandumist – ohukirjeldused on esitatud üldsõnaliselt, hõlmates elemente nii majanduslikust kui sotsiaalsest lähenemisest.

3. Eesti rändepoliitika

Käesolev peatükk annab ülevaate Eesti riikliku rändepoliitika kujunemisest ja selle üldisest liigitusest (konservatiivne vs mõõdukas) ja toob välja olulisima teemaga seotud rändestatistika. Peatüki teises pooles hindan, kuidas on Eesti rändepoliitikas institutsionaliseeritud sisserände julgeolekustamine. Käesolev peatükk keskendub rändepoliitika institutsionaliseeritud julgeolekustamisele, rändetemaatika julgeolekustamist meedia tasandil analüüsib peatükk 4. Peatükis esitatud rände- ja rahvastikustatistika on välja toodud loomaks paremat ülevaadet foonist, milles poliitikakujundajad oma otsuseid vastu võtavad: näiteks märgatav sisserände suurenemine või väljarände suurenemine, selle mõju rahvastikudemograafilisele situatsioonile, rahvastikupüramiidi tasakaalule jmt.

3.1 Sisseränne Eestisse

Kui ajalooliselt oli suurimaks sisserände laineks Eesti territooriumile Nõukogude Liidu ajal aset leidnud liidusisene tööjõu ümberpaigutamine, siis tänapäeval võib Eestisse sisserändajad vaadelda kahe suure alagrupina: (a) Euroopa Liidu kodanikud, kes kasutavad oma õigust tulenevalt Euroopa Liidu tööjõu vaba liikumise põhimõttest ning (b) Euroopa Liidu väliste riikide kodanikud (kolmandate riikide kodanikud), kes ei kuulu ka EL-i väliste Schengeni piirkonda riikide hulka (Island, Liechtenstein, Norra, Šveits). Kolmandate riikide kodanike seaduslikku rännet on võimalik jälgida tulenevalt protseduurilistest meetmetest, millest üheks on elamislubade väljastamine. Kolmandate riikide kodanike sisserände alla paigutub ka illegaalne ränne, kuid antud alakategoorias on tegemist hinnanguliste andmetega, tulenevalt asjaolust, et ametlikus statistikas kajastub teave vaid tabatud isikute kohta.

Tulenevalt Eesti riigi geograafilisest asukohast, moodustasid vahemikus 2002-2014 suurima osa sisserändajatest Soome ja Venemaa kodanikud. Hoolimata EL kodanike vaba liikumise võimalusest ning asjaolust, et kolmandate riikide kodanike sisserännet piiravad regulatsioonid, on Euroopa Liidu kodanike sisseränne tagasihoidlikum²² võrdluses kolmandate riikide kodanike sisserändega.

Majanduskoostöö ja Arengu organisatsiooni (OECD) andmete kohaselt on 2004-2009 aastani suurenenud Eestisse sisserändajate hulk 800 inimeselt 2200 inimeseni aastas (OECD 2014). Suurimaks sisserändajate grupiks on peredega taasühinejad. Varjupaigataotlusi laekub Eestile vähesel arvul, 1997. aastast alates on esitatud kokku 415 varjupaigataotlust (Eesti Pagulasabi 2015).

²² Nimelt rändas antud perioodil 6% enam inimesi väljastpoolt Euroopa Liitu (15 577) kui EL-st (13 723) (Kultuuriministeerium 2013: 5).

Eesti Statistikaameti andmed näitavad arvestatavat rahvastiku vähenemise trendi perioodil 2000-2014 (Statistikaamet 2014). Rahvastiku vähenemine ning vananemine on omakorda muutnud aktuaalseks välistööjõu sissetoomise temaatika, mis tuleneb vananeva rahvastiku suuremast survest sotsiaalsfäärile ning tööjõuturu jätkuvast ebaefektiivsusest - tööstusvaldkondade tööjõupuudus, kõrgharitud töötajate ületootmine (ERR 2010). 2000. a. algusest kuni 2009. aastani vähenes stabiilselt Eestis vaba tööjõu hulk²³ ning kuni 2008. aastani vähenes pidevalt ka töötuse määr (Maasing 2010: 3). Sellest tulenevalt on hinnatud, et arvestades vähenevat rahvaarvu, nii negatiivsest iibest kui ka väljarändest tulenevalt, kasvab vajadus ka välistööjõu järele (ibid). Kuna Eestist on teistesse Euroopa Liidu riikidesse suundunud märkimisväärne arv tööjõudu, on tekkinud ka siseriiklik tööjõupuudus. Tööjõupuuduse võimalike lahendustena on proovitud ka muid lahendusi - töötuse vähendamist läbi Töötukassa poolt läbiviidavate tööturukoolituste, ümberõppe toetuste tööandjatele; kutseõppe edendamist läbi rahaliste toetuste kutseõppeprogrammides osalejatele. Riigipoolsete pingutustena tööturu ja vananeva ühiskonna probleemide lahendamiskatsena võib käsitleda ka püüdeid tõsta rahvastiku iivet läbi pikendatud lapsehoolduspuhkuse, isapuhkuse, vanemahüvitise jms.

3.2. Rändepoliitika väljatöötamine ja rakendamine

Eesti sisserände ja varjupaigapoliitika valdkonnas on tähtsaim roll kanda Siseministeeriumil (SiM), kelle vastutusalasse kuuluvad kodakondsus- ja migratsioonipoliitika väljatöötamine ja rakendamine. Koos Välisministeeriumiga töötatakse välja ja viiakse ellu riiklikku viisapoliitikat, elamislubade ja dokumentide küsimustes tehakse koostööd Politsei- ja Piirivalveametiga. Sotsiaalministeeriumi vastutada on riigi sotsiaalvaldkonna areng tervikuna, sealhulgas ka pagulaspoliitika kujundamine ning Vao Varjupaigataotlejate vastuvõtukeskuse haldamine.

Rändepoliitika korraldamisel lähtutakse peamiselt järgnevatest õigusaktidest: välismaalaste seadus, välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus, väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, Euroopa Liidu kodaniku seadus,

²³ Tööjõuturule siseneda võivate inimeste arv

Kodakondsuse seadus, Isikut tõendavate dokumentide seadus, Riigipiiri seadus, Politsei ja piirivalve seadus (Siseministeerium 2014b).

3.3. Eesti rändepoliitika kujunemine

Eesti rändepoliitika kujunemise ja teostuse keskmeks on territoriaalsus ja inimeste kvalifikatsioonist tulenev selektiivsus. Iseseisvuse taastamisest saati on sisserännet haldav poliitika olnud selgelt sisserännet piirav, seda läbi välismaalaste seaduses kehtestatud kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete piirangute nagu näiteks sisserände piirarv (Maasing 2010: 4). Selektiivset rändepoliitikat võib vaadelda kui rahvuskujunduse vahendit, mida juba 1990. aastatel rakendati läbi tagasirändetoetuste määramise ning hilisemalt läbi sisserändekvootide kehtestamise (Zirnask 2015).

Eesti rändepoliitika ühe algse alustalana võib käsitleda Eesti NSV Immigratsiooniseadust (vastu võetud 1. juuli 1990), mis kujundas rändepoliitilisi seisukohti taasiseseisvumise esimestel aastatel, kuid mis asendati 1993. aastal vastu võetud Välismaalaste seadusega. ENSV immigratsiooniseaduses olnud põhimõtted (á la konservatiivsus) on säilinud tänaseni läbi Välismaalaste seaduse. Taasiseseisvumise algusaastatel tulenes konservatiivsuse säilitamine peamiselt asjaolust, et pärast Nõukogude Liidu lagunemist jäi Eesti territooriumile arvestatava suurusega vene kogukond²⁴, keda käsitleti välismaalastena (Maasing 2011b: 7). 1990ndatel loodud viisasüsteemi võibki käsitleda kui tõhusat meetet võitluses Venemaalt lähtuva ebaseadusliku rände ning organiseeritud kuritegevuse vastu (Kaska 2011: 30).

1997. aastal lisandus rändetemaatika kontrollivate seaduste hulka pagulaste seadus, 1997. aastal liitus Eesti pagulasseisundi konventsiooniga ja 1967. aasta pagulasseisundi protokolliga. Peale pagulasseisundi konventsiooniga liitumist (1990. aastate lõpul ja 2000. aastate alguses) muutus rändetemaatika Eesti ühiskonnas taas aktuaalsemaks (täiendati seadusandlust ning sages meediakajastus). 1990ndate lõpus lisandusid

²⁴ 2011. aasta seisuga moodustas muukeelne elanikkond Eesti elanikkonnast ligikaudu 30% ning teiste riikide kodanike osakaal Eesti elanikest oli ligikaudu 16%, mistõttu võib lugeda Eestit üheks suurima immigrandide kogukonnaga liikmesriigiks Euroopa Liidu liikmete hulgast (Sisekaitseakadeemia 2011: 7).

seadusandlusesse ka väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus²⁵, mis reguleerib Eesti Vabariigis viibimisalusest välismaalaste lahkumist ning Eestisse sissesõidukeelu kohaldamist. Hilisemalt lisandus suurema muudatusena antud seadusesse 2003. aastal Kodakondsus- ja Migratsiooniameti õigus ebaseaduslikult Eestis viibivate välismaalaste kinnipidamiseks ja nende riigist lahkumise korraldamiseks. 2003. aasta alguses jõustunud välismaalaste seaduse redaktsioon võimaldas küll paindlikumat regulatsiooni välismaalastele Eestis töötamiseks, kuid muudatus ei olnud ajendatud soovist soodustada välistööjõu Eestisse saabumist, vaid ohjeldada välismaalaste ebaseaduslikku töötamist (Maasing 2010:11). Konservatiivsemate muudatusetena lisandus ebaseaduslikult riigis viibivate isikute karistuste karmistamine (Postimees 2003).

2006. aastal loodi Siseministeriumi pagulaste osakonna²⁶ juurde varjupaigataotlejate keskus. Suurema uuendusena 2006. aastal jõustus ka välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus, vahetades seega välja 9 aastat kasutuses olnud Pagulaste seaduse. Samuti võeti vastu uus Euroopa Liidu kodanike seadus (milles EL-i kodanike tähtajaline elamisluba nimetati ümber tähtajaliseks viibimisõiguseks) (Sisekaitseakadeemia 2006: 4). Muudatused olid vajalikud tulenevalt Eesti muutunud rahvusvahelisest seisundist ning Euroopa Liidu tasandil toimunud seadusandluse muudatustest (muuhulgas 2003. aastal kehtestatud varjupaigataotlejate vastuvõtmise miinimumnõuetest). 2000ndatel aastatel muudeti aktiivselt rändepoliitika-alast seadusandlust ning sellest tulenevalt oli antud temaatika ka suhteliselt stabiilselt poliitika- ja meediakajastuses.

Oluline on märkida, et 2006. aastal leidis aset diskussioon koalitsiooniparteide ja opositsiooni vahel, kus koalitsioonipartnerid esindasid leebemat vaadet, mille kohaselt välistööjõud on tervitatav, seniks kuni see ei koorma riiklikku sotsiaalsüsteemi. Riigikogu opositsioon esindas konservatiivsemat seisukohta, väites, et riiki võib lubada ainult väga kõrgelt kvalifitseeritud spetsialiste (Sisekaitseakadeemia 2006: 13). Vabariigi Valitsuse 30. augusti 2006 otsusega kutsuti Majandus- ja

²⁵ Vastu võetud 21.10.1998, jõustunud 01.04.1999

²⁶ Praeguseks sellist osakonda ei eksisteeri, rändeküsimustega tegeleb kodakondsus- ja migratsioonipoliitika osakond. Varjupaigataotlejate keskus tegutseb jätkuvalt, kuid kolis 2014. aasta algusest Illuka vallast Lääne- Virumaale Vao külla.

Kommunikatsiooniministeeriumi juures kokku erinevaid osapooli koondav välistööjõu strateegia töögrupp²⁷ (Sisekaitseakadeemia 2007: 12), kelle ülesandeks sai teha valitsusele ettepanekuid tegevuskavaks, mis soosiks kvalifitseeritud tööjõu Eestisse tulekut. Töögrupi poolt tehtud ettepanekutest, mis hilisemalt ka rakendust leidnud on, võib välja tuua nõude maksta töötajale vähemalt valdkonna keskmist palka. Samuti soovitati sisserändekvoodi tõstmist 1300 inimeseni (2014. aasta sisserände piirarvuks on näiteks 996 inimest) (Riigiteataja 2008a). Siiski võib väita, et tööjõugrupi poolt tehtud soovitus tõsta sisserändekvooti leidis kõlapinda, sest 2008. aastal tõsteti ametlikult sisserändajate piirarvu 0.1%ni.

2007. aasta tõi endaga kaasa suurema muudatuse rändepoliitika maastikul kui Eesti liitus 21.12.2007 Schengeni ühtse viisaruumiga ja Eesti viis oma EL-i välispiiri vastavusse Schengeni välispiiri kriteeriumitele. Lisaks viidi Välismaalaste seadus kooskõlla Euroopa Liidu Nõukogu direktiividega (Sisekaitseakadeemia 2007: 4). Samal ajal toimus ka muudatus ametlikus keelekasutuses - kui varasemalt oli Eesti Migratsioonifondi poolt välja antud Eesti migratsiooni- ja varjupaigaaruannet, siis 2007. aastast alates antakse välja Eesti rände- ja varjupaiga aruannet. Seega leidis aset muudatus neutraalsema keelekasutuse suunas, mida võib käsitleda kui positiivset indikaatorit teel vähem konservatiivse rändepoliitika suunas. Sarnaselt 2006. aastale oli peamiseks rändeteemaliseks diskussioonipunktiks välistööjõu sisserände poliitika. Märkata oli aga samuti kõnestiili muutust – kui eelnevalt oli kõneletud 'võõrtöolistest', siis nüüd viidati Eesti rände- ja varjupaigapoliitika aruandes samadele isikutele kui 'välistööjõule'; asjaolu, mis kooskõlas eelneva keelekasutusmuudatusega viitab sagedasemale positiivse konnotatsiooni kasutusele rändetemaatika kontekstis. Liikumine neutraalsema keelekasutuse poole võib viidata ka tervikuna rändetemaatika julgeolekustamise leevenemise poole ja suunale julgeolekutustamisele.

2008. aasta olulisemateks muudatusteks rändepoliitikas võib lugeda elamisloa taotluste menetlusaegade lühenemist ja ühtlustumist (Maasing 2010: 3). Taotluste

²⁷ Käsitletavate teemade ulatus oli lai (töötajate kvalifikatsioonist palga ja sisserändajate piirarvuni). Tähtsamate otsuste ja ettepanekute hulka võiks lugeda soovitusi, et tööandja peaks olema kohustatud maksma välismaalasele tasu, mille suurus on vähemalt võrdne Eesti aasta keskmise palga ja 1.24 koefitsiendi korrutisega ning otsust tõsta sisserände piirarvu 0.05%-lt 0.1%ni (Sisekaitseakadeemia 2007: 13).

menetlusaegade lühenemine ja ühtlustamine võib viidata sisserändepoliitika leevenemisena, tulenevalt asjaolust, et elamislubade taotlemise protsess liigub lihtsustamise suunas. Lähtuvalt võõrtöötajate grupi soovitusel kehtestati aga 2008. aastal ka palgakriteerium nii lühi- kui pikaajaliselt Eestis töötavatele välismaalastele (Sisekaitseakadeemia 2008: 4). Vastupidiselt eelmisele muudatusele võib palgakriteeriumi kehtestumist käsitleda sammuna konservatiivsema sisserändepoliitika poole, sest elamislubade taotlemisele kehtestati lisanõue. 2008. aasta välismaalaste seaduse redaktsioon oli motiveeritud soovist toetada kvalifitseeritud töötajate kasutamist ning massilise odava töötajate sissevoolu vältimisest. Elamislubade menetlemise protseduuri olulisust rõhutati ühiskonna julgeolekut kaitsva meetmena, mis tagab sisserändaja usaldusväärsuse ja kasulikkuse (Maasing 2010: 13).

1. oktoobril 2010 jõustus küll uus välismaalaste seadus, kuid see ei toonud kaasa suuri muudatusi välismaalaste poliitikas (muudatused olid peamiselt seaduse struktuuri korrastamiseks või rakenduslikud), küll aga oli selles põhjalikumalt reguleeritud välismaalaste Eestis õppimine ning laiendati vastutust seaduse rikkumise korral (Maasing 2011: 5). 2010. aastal algatas Eesti Tööandjate Keskliit rände valdkonna debati, ettepanekuga lihtsustada välistöötajate töötamist Eestis läbi palgakriteeriumi²⁸ nõude kaotamise (Maasing 2011: 12-13). 2010. aastal tõhustati ka viisade kooskõlastamist ebaseadusliku sisserände ohu tõttu, sest tulenevalt liitumisest ühtse viisaruumiga oli tõusnud oht Eesti väljastatud Schengeni viisade väärkasutamiseks.

2011. aastal aga leidis sisserände valdkonnas enim kajastust elamislubade väärkasutamise seotud probleem²⁹, mis avaldus nii vaidlustena Riigikogus, meediaareenil kui ka välismaalaste seaduse muutmise algatuse näol. Sellest hoolimata ei olnud 2011. aasta Riigikogu valimistel rände- ja varjupaigaküsimused ühegi erakonna valimiseelses programmis keskseks probleemiks, nii nagu ka varasematel aastatel. Valimiste järgselt jäi jätkuvalt rändevaldkonnas keskseks arutlusküsimuseks

²⁸ Kolmanda riigi kodanikule, kes soovib Eestis töötada, tuleb maksta vähemalt 1,24 korda viimati avaldatud Eesti keskmisest brutokuupalgast suuremat tasu.

²⁹ Elamislubade väärkasutamise juhtum tõi kaasa 2012. aastal välismaalaste seaduse muudatused: lisati täiendavaid aluseid elamislubade väljastamisest keeldumiseks, seati piiranguid juhtorgani liikmena elamisloa taotlemisele (ettevõtte varasema tegutsemise kohustus, varasem registreerimiskohustus). Kustutati võimalus väljastada tähtajaline elamisluba piisava legaalse sissetuleku korral (ühes kuus 3x Eesti keskmine brutopalk). (Välismaalaste seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seadus).

välitudengite ning tippspetsialistide rände soodustamine ning vastasus lihttöölise massilisele sisserändele (Maasing 2011b: 6). Sisserändeküsimus kui sisejulgeoleku väljakutse leidis kajastamist peamiselt Sisekaitseakadeemia aastakonverentsil, kus keskenduti tööjõu struktuuri probleemidele ning illegaalse immigratsiooni julgeolekuohule. Välispoliitika instituudi analüütiku Ahju Lobjakase hinnangul saab lähitulevikus Eesti ühiskonna jaoks oluliseks sisemine ühtsus ning peamised väljakutsed saavad puudutama sisserännet (Linkgreim 2011)

Vabariigi valitsus seadis oma 2011. aastal koostatud tegevuskavas eesmärgiks luua soodne keskkond välitudengite ja tippspetsialistide Eestisse tulekuks, jäädes seega jätkuvalt kvalifikatsioonist tuleneva selektiivse rändepoliitika järgimise juurde. 2014. aastal ametisse astunud valitsuse tegevusprogrammis on eesmärgiks seatud targa sisserände poliitika kujundamine ning kõrgelt haritud ja kõrgepalgalistele töökohtade loomine (Kallas jt 2014:7). Välitudengite hoidmise ja kõrgelt kvalifitseeritud spetsialistide Eestisse meelitamise eesmärgil viidi ka 2013. aastal sisse muudatused välismaalaste seadusesse, mis lihtsustasid elamislubade taotlemise protsessi ning muuhulgas võimaldavad välitudengitel jääda Eestisse 6 kuuks pärast õpingute lõppu eesmärgiga leida Eestis sobiv töökoht. Selles muudatuses võib näha kinnitust, et valitsuse poolt soovitakse jätkata konservatiivsema, selektiivse sisserändepoliitika rakendamise, mille soositud sisseränderühmadeks on kvalifitseeritud spetsialistid.

2013. aasta redaktsiooniga kaotati välismaalaste seadusest elamisloa taotlemise üldtingimustest nõue, et tööandja peab olema korraldanud avaliku konkursi sobiva töötaja leidmiseks. Samuti tõi 2013. aasta redaktsioon mitmeid lihtsustusi elamisloa taotlemisprotsessi - elamisluba töötamiseks on võimalik edaspidi taotleda tippspetsialistina töötamiseks ning õpetaja või õppejõuna töötamiseks ei pea enam erialast ettevalmistust tõendavaid dokumente esitama. Samuti saab elamisluba ettevõtluseks taotleda ka kohustuseta investeerida äritegevusse Eestis 65 000 eurot (juhul kui äriühing on olnud Eestis alla 12 kuu registreeritud ning alustab tegevust riiklikul või erainvesteeringu toetusel). Lihtsustus ka välismaalase lühiajalise töötamise registreerimine, mille taotlust on edaspidi võimalik esitada ka digiallkirjastatult ning kindlustuspoliisi nõue esmakordse elamisloa taotluse korral asendati kinnitusega, et

sõlmitakse tervisekindlustus 2 kuu jooksul Eestisse saabumisest alates (Välismaalaste seaduse ja isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus). 2013. aasta redaktsiooni lihtsustusi võib käsitleda positiivse indikaatorina sisserändepoliitika leevenemisest, sest kergendatud on nii elamislubade taotlemisprotsessi kui varasemalt kehtinud piiranguid (nt avaliku konkursi nõue).

Hinnates seega Eesti rändepoliitika arenguid aastatel 1990-2013, võib tõdeda, et see on olnud suhteliselt püsiv. Pärast Euroopa Liiduga liitumist (ning Schengeni viisaruumiga ühinemist) on seda arvestatavalt mõjutanud Euroopast tulevad juhised (Schengeni piirieskirjad, Euroopa Liidu direktiivid jne). Samal ajal on pärast ühinemist Schengeni alaga ebaseadusliku rände surve Eesti välispiirile suurenenud (seda peamiselt Eesti rollina transiidiriigina, mille kaudu liikuda Rootsi, Soome või Lääne-Euroopasse), kuid Eesti pole jätkuvalt massilise illegaalse sisserände siht- ega transiitriik (Maasing 2010:11). Muudatused seadusandluses on olnud pigem kosmeetilist laadi, põhimõtted ja suund konservatiivsele rändepoliitikale on jäänud samaks. Peamised muudatused, mis on toimunud, on seotud elamislubade taotlemise protsessi kergendamisega (vähenenud on nõuded erinevate dokumentide esitamiseks) ning lisandunud on kriteeriume, mis tõstavad esile kvalifitseeritud tööjõu sisserände prioriteetsuse – nagu näiteks kahekordse Eesti keskmise brutopalgaga maksamise nõue.

3.4. Konservatiivne või mõõdukas rändepoliitika?

Konservatiivsele rändepoliitikale on omane kõrgema tasandi julgeolekustamisaktide sagedasem kasutamine, mõõdukat rändepoliitikat iseloomustab pigem väitetasandi julgeolekustamisaktide kasutamine. Eesti rändepoliitikat on kategoriseeritud rändepoliitika eest vastutavate ministeeriumite poolt nii mõõduka kui ka konservatiivseks (Maasing 2010:11-12). Puudub aga üheselt mõistetav definitsioon või skaala kujutamaks seda, mida täpselt nende mõistetega silmas peetakse. Kas kõrgeltharitud rände eelistamine laiaulatuslikumale sisserändele vastab konservatiivse rändepoliitika definitsioonile või liigitub see pigem mõõdukaks ning liberaalse rändepoliitikana võiks vaadelda piirangute puudumist? Antud magistritöö lähtub konservatiivsuse-liberaalsuse skaalale paigutamises piirangute arvust ja olemasolust.

Rändepoliitika piirangutena on käsitletav sisserändekvoodi olemasolu ja suurus, teatud sisserändajate grupi (kõrgeltharitud) eelistamine, piirangud lähtuvalt sisserändajate päritolumaast (eristused Euroopa Liit vs kolmandate riikide kodanikud). Nendest aspektidest lähtuvalt proovib see alapeatükk selgusele jõuda, kas Eesti rändepoliitikat võiks vaadata pigem konservatiivse, mõõduka, või liberaalsena ning kas see sobitub poliitikute ning ekspertide poolt sooritatud julgeolekustamisaktide hulga ning kõneaktide tasandiga.

Valitsuse poolt väljendatud põhimõttele pigem edendada tippspetsialistide sisserännet kui toetada massilist sisserännet, viitab valitsuse soov rakendada nn nutikat rändepoliitikat³⁰, mis selektiivsuse astmest lähtuvalt võib liigituda nii mõõdukaks kui konservatiivseks. Siseministeeriumi poolt esitatud ülevaade sise-, justiits-, majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi ning riigikantselei poolt planeeritavast tegevusest viitab ka konkreetset sellise nutika rändepoliitika rakendamispiaanile. Nimelt on välja toodud vajadus atraktiivse sotsiaalse ja majandusliku keskkonna, tugiteenuste ja võrgustiku arendamisele (nii era kui avalikus ja kolmandas sektoris), et see soosiks kõrgeltharitud töötajate sisserännet. Väljendatud on ka edaspidine teadmispõhisusele keskendumine rände tugisüsteemi arendades (Kallas jt 2014:21).

Konservatiivsele rändepoliitikale või selektiivsele sisserände piiramisele viitab ka asjaolu, et lähtuvalt Euroopa Liidu (EL) kodanike vaba liikumise põhimõttest on EL kodanikele tagatud vaba juurdepääs Eestisse elama asumiseks, kuid kolmandate riikide kodanikele on kehtestatud sisserände piirarv, mis ametlikult on 0.1% Eesti alalisest rahvastikust, moodustades seega ligikaudu 1000 inimest aastas. Enamasti piirarv siiski ei täitu täies ulatuses, vaid jääb täituvuselt 80% lähedusse (Rahvastikuminstribüroo 2009: 11)³¹. Aastatel 2005-2014 on sisserände piirarv täitunud vaid ühel korral – aastal 2011. Põhikvoot suuruses 1008 inimest täitus 31. augustiks 2011 ning sellele lisati täiendkvoot suures 336 inimest. Aasta lõikes täitus sisserände piirarv 95% ulatuses (Pomerants 2012). Antud asjaolu omakorda viitab pigem mõõdukale kui

³⁰ Nutika rändepoliitika all on siinkohal mõeldud rändepoliitikat, mis on loomult selektiivne, lähtub tööturu vajadustest, on arvestatavalt fokuseeritud ning suunatud pigem kõrge kvalifikatsiooniga tööjõu sissetoomisele (nii era- kui avaliku sektori tasandil).

³¹ Piirarvu sisse pole arvestatud õpperännet, pererännet, USA ja Jaapani kodanikke

konservatiivsele rändepoliitikale, sest sisserändekvoot on piisava suurusega, et selle suurendamine on olnud vajalik vaid ühel aastal.

Eestile kui konservatiivse rändepoliitikaga riigile on viidanud ka mõned uuringud ja sõnavõttud: näiteks Sisekaitseakadeemia Euroopa Rändevõrgustiku poolt avaldatud uuringu kohaselt on Eesti rändepoliitika iseseisvuse taastamisest alates olnud selgelt sisserännet piirav. Seda tulenevalt mitmetest kvantitatiivsetest ja kvalitatiivsetest piirangutest, nagu näiteks sisserändajate piirarv või ka elamisloa andmisel tippspetsialistide ja erioskustega töötajate eelistamine (Maasing 2010: 3). 2014. aasta tööranne ja hargmaisuse konverentsil väitis siseminister Ken-Marti Vaher, et Eesti rändepoliitikat iseloomustab konservatiivsus ja teadlik juhtimine (Vaher 2014) ning valitsusasutuste eesmärgiks on lahendada tööjõupuuduse probleem senise konservatiivse rändepoliitika jätkumisel. Postimehe online-väitluses leidis riigikogu õiguskomisjoni esimees Marko Pomerants 2013. aastal, et tulenevalt rahva negatiivsest suhtumisest, on ootuspärane, et riigilt oodatakse “pigem karmi rändepoliitika teostamist” (Postimees 2013). Samuti kategoriseeris 2013. aastal Eesti rändepoliitika Euroopa Liidu kontekstis konservatiivseks Euroopa Liidu infokeskus (ELIK 2013).

Kui eelnevalttoodust võiks järeldada, et Eesti rändepoliitika liigitub pigem konservatiivseks, siis teatud aspektides võib praeguseks aga näha ka konservatiivse rändepoliitika leevenemise märke – 2008. aastal tõsteti sisserändajate piirarvu, lihtsustatud on elamislubade taotlemise korda (Kultuuriministeerium 2013: 10). Teisalt on sisserändajate piirarv on jätkuvalt madal, täitvuses jäädes aastati 1000 inimese ümbrusesse. Kuigi lihtsustatakse õpperände ning kõrgharitud tööjõu rände tingimusi, siis lihttööliste rännet ei soosita. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanike rände tingimused on liberaalsed, kolmandate riikide kodanikele eksisteerivad aga eelpoolnimetatud piirangud. Vabariigi valitsus on rõhutanud, et immigratsiooni näol pole tegemist lahendusega demograafilistele muutustele ja vananevale tööjõule, vaid pigem on see käsitletav poliitilise meetmena, mida saab rakendada täitmaks tühimikku teatud oskuste valdkonnas (Maasing 2010: 15). Võttes arvesse eelpoolnimetatut, võib järeldada, et tõenäoliselt jätkatakse lähitulevikus ettevaatliku, konservatiivse sisserändepoliitika suunal ning Eesti rändepoliitika kategoriseerimine mõõdukaks või

liberaalseks on pigem ebaõnnestunud mõistevalik, või püüe jätta muljet leebemast rändepoliitikast.

3.5. Eesti rändepoliitika ning institutsionaliseeritud julgeolekustamine

Käesolev alapeatükk keskendub sellele, kuidas on Eesti rändepoliitikas institutsionaliseeritud sisserände julgeolekustamine. Julgeolekustamisakt ei pea hõlmama väljendit “julgeolek”, selle eesmärgiks on panna kuulajaskonda teadvustama potentsiaalse ohu olemasolu ning muretsema oma isikliku heaolu ja turvalisuse pärast. Kui julgeolekustamine on kaldunud üle poliitilisse (ja ka militaar-) valdkonda, leiavad aset muudatused seadusandluses, mis esinevad julgeolekustamisaluse teema esitamises ohuna. Kui julgeolekustamisaktid on seadusandlusena ning ametlike poliitdokumentidena kinnitust leidnud, omandavad nad institutsionaliseeritud positsiooni – julgeolekustamisakt on legitimeeritud läbi seaduste ja arengukavade kinnitusprotsessi. Institutsionaliseeritus leiab aset siis kui julgeolekuoht on püsiva või korduva loomusega ning sellest ohust tulenevate julgeolekumeetmete rakendamiseks ei ole enam vajalik igakordselt uuesti ohus veenda. Julgeolekuoht on esitatud korduvas, rutiinses vormis osana legitiimsest tegevuskavast ning julgeolekustava akti eesmärgiks on toimida pigem meenutuse kui esmakordse hoiatusena. Käesoleva alapeatüki eesmärk on juhtida tähelepanu Eesti rändepoliitikat kajastavate dokumentide ning rändepoliitikaalase seadusandluse osistele, kus on võimalik tuvastada sisserände julgeolekustamisakte.

Rändepoliitika leiab kajastust Eesti julgeolekualastes strateegiates ja muudes dokumentides (nt turvalisuspoliitika põhisuunad), kuid neis puuduvad konkreetset soovitused rände kontrollimise läbi julgeoleku suurendamiseks. Sageli on strateegiates lihtsalt esile tõstetud sisseränne julgeolekuohuna. Iseenesest kujutab see sisserände portreerimist julgeolekuohuna, ehk teostatud on väitetasandi julgeolekustamisakt, mis läbi seadusandluse kinnitamise ja aktsepteerimise on institutsionaliseeritud. Siinkohal võib näidetena tuua 2001. aasta Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika aluste dokumendi, kus on märgitud julgeolekupoliitiliste põhisuundade all, et on oluline tugevdada

illegaalse sisserände vastast võitlust (Välisministeerium 2001) ning peatükis 1.4 (Eesti julgeolekuriskide alapeatükk) on ära toodud, et ulatuslik sisseränne ning põgenikevoog võib ohustada Eesti riigi stabiilsust (ibid). Teema olulisus ei ole aastatega vähenenud ja sisseränne on julgeolekustatud ka 2010. aasta julgeolekupoliitika aluste dokumendis, kus põgenikevooge ja ebaseaduslikku rännet käsitletakse kõrgendatud tähelepanu vääriva ohuna tulenevalt Euroopa Liidu liikmelisusest ning suurenenud integratsioonist (Välisministeerium 2010: 7).

Siseministeeriumi 2013. Aasta turvalisuspoliitika teatmiku rändepoliitika peatükis on esitatud osaline julgeolekustamisakt: *“sisserändepoliitika lähtekoht on ära hoida nende välismaalaste Eestisse pääs, kes ohustavad avalikku korda, riigi julgeolekut või sotsiaalset ja kultuurilist toimimist”* (Siseministeerium 2013: 39). Kuigi eristatud on julgeolekuohtu kujutava kontingendi olemasolu sisserändajate hulgas ei ole ohuna portreeritud sisserändajate kogukonda tervikuna. Rahvastikupoliitika aluste dokumendis on aga esitatud terviklik julgeolekustamisakt: *“Eesti rändepoliitika kujundamisel tuleb arvestada juba riigis suurt mittesündinute osatähtsust ja Eesti julgeoleku kindlustamise vajadust.”* (Rahvastikuminstribüroo 2009: 13). Kuigi antud väites pole detailselt ära toodud, milles võib rahvastiku rändes seisneda oht Eesti julgeolekule, on julgeoleku ja rände vaheline seos esile tõstetud. Otseselt on välja toodud ka rändepoliitika seos julgeolekuga punktis 4.3.3 *“Riik järgib rändepoliitika teostamisel riigi julgeolekuhuvisid ning võib rakendada selle eesmärgi täitmiseks teatud immigrantide rühmadele täiendavaid sisserändamistingimusi”* (ibid,12).

Sisseränne julgeolekuohuna leiab kajastamist ka Riigikogu poolt 2008. aastal vastuvõetud otsuses: "Eesti turvalisuspoliitika põhisuunad aastani 2015", kus turvalisema riigi alapeatükis kõneletakse muuhulgas illegaalse sisserände ennetamisest, tõkestamisest ja avastamisest ning piirikontrollist. Samuti on siseturvalisuse edendamisel rõhutatud vajadust pöörata tähelepanu julgeoleku seisukohast olulistele piirkondadele (nt piiriäärsed omavalitsusüksused, eraldi on esile toodud Ida-Virumaa) (Siseministeerium 2008).

Siseministeeriumi 2004. aasta julgeolekupoliitika alases dokumendis on sotsiaalsete ohtude all eraldi välja toodud sisseränne (Siseministeerium 2004). Kuigi sõna-sõnaliselt pole välja toodud, et sisseränne võib endast ohtu kujutada, siis sisserände paigutamine sotsiaalsete julgeolekuohtude alapeatükki siiski viitab sellisele lähenemisele. Samuti kasutatakse sisserändest kõneledes väljendit “põgenikevoog”, mis omab negatiivset, emotsionaalset konnotatsiooni.

Rändepoliitikat kajastavates ametlikes dokumentides ja strateegiates on sisserände temaatikat korduvalt seostatud julgeolekuküsimusega. Seega on tuvastatavad institutsionaliseeritud rändetemaatilised julgeolekustamisaktid, mis eelnevates lõikudes ka esile tõstmist leidsid. Antud julgeolekustamisaktid on esitatud korduvalt, läbiva temaatikana julgeolekuohtude alakategooriasse paigutatuna ning seda nii ulatusliku sisserände võtmes kui ka väiksemas mastaabis ebaseadusliku sisserände poolt kujutatava ohu võtmes. Sisserännet on portreeteritud ohuna avalikule korrale, riiklikule julgeolekule, sotsiaalsele ja kultuurilisele keskkonnale. Läbi eelpoolmainitu on loodud pinnas julgeolekustavatele kõneaktidele meedias, arvamused artiklites ja intervjuudes, sest sisserände julgeolekustamine on legitimeeritud läbi institutsionaliseeritud julgeolekustamisaktide.

4. Julgeolekustamisaktid meedias

Käesolevas peatükis analüüsitakse Eesti poliitikute ja ekspertide poolt teostatud kõneakte. Poliitikute ja ekspertide all käsitletakse võimupositsioonil või näilisel võimupositsioonil paiknevaid isikud, kellel on võimalus mõjutada kõneakti sihtobjektideks olevat laiemat avalikkust. Kõneaktid on pärit ajaperioodist 2000-2014 ning esitatud on 6 eksperdi ja 11 poliitiku poolt sooritatud julgeolekustavad kõneaktid. Valitud sai kõneaktid, mis seostavad sisserände temaatika julgeolekuvaldkonnaga, julgeolekustamisakti intensiivsuse põhjal eristusi ei tehtud, kõik leitud julgeolekustamisaktid võeti valimisse. Valimisse ei kuulu sisserännet julgeolekuküsimusega mitte siduvad ametlikud ja toetavad tekstid, tulenevalt asjaolust, et diskursusanalüüsi ei saa teostada puuduva informatsiooni põhjal. Lõplikuks valimi suuruseks oli 17 ametlikku ja toetavat teksti. Kõneaktid pärinevad Riigikogu

stenogrammidest, intervjuudest, debattidest, arvamusartiklitest ja Vabariigi aastapäeva kõnest. Kõik 17 analüüsialust kõneakti on koondatud töö lõpus asuvasse analüüsitabelisse. Kõige intensiivsemaks kajastusperioodiks osutusid 2013. aasta (5 julgeolekustamisakti) ja 2010. aasta (3 julgeolekustamisakti).

Läbiviidud analüüsi esimese järeldusena saab välja tuua, et Euroopa Liiduga liitumisel eelselt või järgselt oleks hakatud rohkem kirjutama sisserände teemadel, kuigi see oluline poliitikavaldkond sõltus liitumisjärgselt ka riigiülese tasandi regulatsioonist. Samuti võib ootamatuks lugeda asjaolu, et 2009. aasta aprillirahutuste järgselt ei ole täheldada sisserände julgeolekustamise intensiivistumist (kuigi 2010 oli teema aktuaalsem, oli esimeste analüüsialuste julgeolekustavate artiklite ilmumiseks Pronksiöö sündmustest möödas juba 8 kuud). Hoolimata analüüsitavates artiklites väljatoodud seosest immigrantide mässude ja terroriohu vahel ei ole tuvastatav artiklite ilmumise (või intensiivistumise) seos USA 11. septembri terrorirünnakute, 2001. mai Londoni rahutuste ega 2005. juuli Londoni transpordisüsteemi pommitamise vahel. Seega vähemalt esmapilgul ei ole tuvastatav põhjus, miks 2010. aasta ja 2013. aasta oli täheldada kõrgendatud intensiivsust julgeolekustamisaktides (nii sageduses kui intensiivsustasemes 3 hoiatust ja 1 nõue, mis tähendab et pool intensiivsematest julgeolekustamisaktidest kogu vaadeldud perioodi peale kuulusid 2010. või 2013. aastasse).

Teatud määral võib ehk täheldada julgeolekustamisaktide intensiivistumist 2011. aastal aset leidnud elamislubade väärkasutamise juhtumi järgselt. Nimelt on peale seda sündmust leidnud aset 17st analüüsialusest julgeolekustamisaktist üheksa ning täheldada võib teatud intensiivsuse tõusu varasemaga võrreldes (üheksa julgeolekustamisakti hulka kuulub 1 nõue ja 3 hoiatust).

Lähtuvalt töö aluseks võetud teoreetilisest raamistikust on julgeolekustamisaktid kategoriseeritud intensiivsustasemest tulenevalt kolmeks (nõrgimast suurima intensiivsuseni): väide, hoiatus, nõue (vt ptk 2). Erakordsed meetmed, mis on vajalikud julgeolekustatud idee kaitsmiseks on konkreetselt esile toodud valitud kõneaktide hulgas vaid kõrgema taseme julgeolekustamisaktide juures (hoiatus ja nõue). Madalama

taseme julgeolekustamisakt - väide - piirdub vaid ohuolukorra konstanteeringuga. Julgeolekustamisaktis on loodud kuvand sisserändest julgeolekuohuna, kuid esitatud pole konkreetseid meetmeid olukorra muutmiseks, parandamiseks. Seeläbi võiks lugeda väitetasandi kõneakte ka poolikuteks julgeolekustamisaktideks, kuna erakordsete vastumeetmete aspekt julgeolekustamisakti osistest on puuduv. Samas, kuivõrd julgeolekustamisakti eesmärk on teadvustada kuulajaskonnale potentsiaalse ohu olemasolu ja panna neid muret tundma isikliku turvalisuse pärast (seda ka kaudsel kujul), võiks lugeda kõneakti siiski sooritatuks, lihtsalt mõõdukamal, varjatumal kujul.

Kõneaktide analüüsil nõuavad kõrgendatud tähelepanu keelendid, mis viitavad sisserände temaatikale kui olulisemale teistest teemadest; viitavad sisserände kui valdkonnale, mis omab prioriteetsust teiste problemaatiliste küsimuste üle. Tähelepanu tuleb pöörata üleskutsetele eirata tavameetmeid ning emotsionaalselt laetud, ultimaatumeid meenutavate kujundite kasutusele. Kuna sisserändeküsimus on traditsiooniliselt julgeolekustatud läbi rahvuse (ja rahvusriigi) (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, Wæver, et al. 1993) ning sellest tulenevalt tugevalt seotud pigem identiteedi- kui suveräänsusküsimusega, on suurema tähelepanu all eesti keele ja kultuuri säilimisega seotud julgeolekustamisaktid, kõneaktid, kus portreeteritakse kogukondlikku identiteeditunnetust ohustatuna.

Kuulajaskonna toetuse aluseks on võetud negatiivse reaktsiooni puudumine (või vähesus) ning positiivse reaktsiooni olemasolu (mis arvamused artiklite ja intervjuude puhul avaldub eelkõige vastusartiklitenä ning internetis ka lugejate kommentaaridena).

4.1 Poliitikud ja julgeolekustavad kõneaktid

Analüüsialuste kõneaktide sooritajad valiti tulenevalt nende praegusest või eelnevast ametipositsioonist, mis on aluseks antud isikute sotsiaalsele kapitalile ning nende poolt sooritatavate julgeolekustamisaktide õnnestumise eelduseks. Kõneaktid on kategoriseeritud lähtuvalt kõneaktide intensiivsuse tasandist, paigutusega: väitetasand, hoiatustasand, nõude tasand.

Esimeseks analüüsitavaks objektiks on Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna auesimehe, endise Riigikogu liikme, president³² Arnold Rüütli poolt Postimehele 5. juunil 2013 antud intervjuu. Rüütel vastab julgeolekustaja sotsiaalse kapitali nõuetele tulenevalt tema poolt kantud Eesti Vabariigi presidendi rollist. Rüütli esitatud seisukoha järgselt on konservatiivne migratsioonipoliitika Eestile mõistlik ning puudub vajadus selle muutmiseks. Ta lähtub ettevaatlikkusele kutsumisel ajaloolisest kogemusest, viidates Teise maailmasõja järgsele perioodile, kus Eesti rahvastiku koosseis suures ulatuses muutus ning asjaolule, et tänaseni ei ole suudetud muukeelset elanikkonda integreerida: *“Kui soovime vastavalt meie põhiseadusele rahvusriigina jätkata, tuleb väga tõsiselt suhtuda igasugustesse katsetesse mujalt tulnud mõjutustele järele andes asuda taas meie rahvuslikku koosseisu oluliselt muutma.”* (Einmann 2013). Antud kõneakti võib liigitada väite tasandile kuuluvaks, kuna julgeolekustamisakti intensiivsus on madal, kutsutakse küll ettevaatlikkusele ning tõmmatakse hoiatusmärgina paralleele minevikus toimunud rahvastiku koosseisu muutustele, samuti on esile toodud Eesti rahvusriigina jätkamine kui ühelt poolt midagi väga olulist, põhiseadusest lähtuvat, teisalt küsitavat, mis sõltuks justkui kuulajaskonna otsusest (keelendina – “kui soovime”). Kuigi tekstist võib järeldada, et konservatiivne migratsioonipoliitika ja seeläbi madala sisserändajate arvu säilitamine tundub Eesti rahvusriigi säilitamiseks ainuvõimalikuna, puuduvad siiski konkreetsed meetmed, tegevusjuhised rahvusriigina jätkamise säilitamiseks ja seetõttu võiks lugeda antud kõneakti pigem väite tasandi kui nõude tasandi kõneaktiks. Sisserändeküsimuse olulisust ei ole rõhutatud võrdlusena teiste riiklike mureküsimustega, küll aga on selle tähtsust esile tõstetud viitega põhiseadusest tulenevale vajadusele ning sõnavalikuga – “väga tõsine” (viitab olukorra olulisusele), “igasugused katsed” (viitab ohtude mitmesusele) ning ajaloo rõhutamisele (s.t. kord on juba halvasti läinud, ei tasu korrata).

Mart Laari kõneakti võiks paigutada nii poliitikute kui ekspertide kategooriasse julgeolekustava kõneakti analüüsil, kuna tegemist on Eesti Panga Nõukogu esimehe ja ajaloolasega, kuid varasemalt ka Eesti Vabariigi pea- ja kaitseministri ning Riigikogu

³² Töös kasutatavad ametinimetused tulenevad antud isikute poolt analüüsialuste objektide avaldamise hetkel kantud ametinimetustest, kuid ära on märgitud ka poliitikute ja ekspertide poolt varasemalt peetud positsioonid, mis aitavad tõsta nende usaldusväarsust ning sotsiaalset kapitali, mis omakorda tõstab tõenäosust, et nende poolt läbi viidav julgeolekustamisakt leiab kinnitust kuulajaskonna poolt.

liikmega. Tulenevalt Laari tugevast seotusest poliitmaastikuga, on ta siinkohal käsitlenud siiski poliitikute alapeatükis. Käesolevalt on analüüsialuseks objektiks Laari poolt 23. veebruaril 2013 Postimehele antud intervjuu, kust võib Laari seisukohtadest sisserände küsimustes tuua välja järgneva: tuues sisse “võõrast rahvast”, mõjub see negatiivselt Eestile kui sihtriigile, sest kitsa ühiskonnana, kaob ära ühiskonna enda kasvujõud, kui tehakse palju ruumi uustulijatele. Eestil tuleks õppida Euroopa eksimustest, kus on proovitud töajärgu puudust ning vananevat ühiskonda kompenseerida välistööjõu sissetoomisega, millega on kaasnenud väljakutseid ja probleeme, mille tõttu on Euroopa riigid “üsna katastroofilises seisus” (mässud, põletamised, tulistamised). Laari kohaselt *“Küsime, kust need probleemid tulevad lisaks sellele, et inimesed võivad hullud olla. Väga tihti tulenevad need sisserändest”* (Pullerits 2013). Hoolimata ühekordsest emotsionaalsest keelendist, mis viitab Euroopa riikidele kui “üsna katastroofilises seisus” olevatele, võiks antud julgeolekustamisakti käsitleda pigem väitetasandi kui hoiatuse tasandi aktina. Seda tulenevalt asjaolust, et ülejäänud kõneakt on esitatud pigem neutraalses toonis ning puuduvad alternatiivsed lahendused julgeolekuohu vältimiseks. Sõnastatud on vaid seos julgeolekuliste probleemide (mässud, põletamised, tulistamised) ning sisserände vahel (seda veel sagedusele rõhudes – “väga tihti”), kuid pole välja toodud, kuidas seda olukorda vältida. Rõhutatud on vaid, et tuleks õppida Euroopa eksimustest nende katsetes lahendada töajärgu puuduse ning ühiskonna vananemise probleeme läbi välistööjõu sissetoomise. Otseselt on välja öeldud ka see, et “võõra rahva” sissetoomine mõjub Eestile negatiivselt, kuid seda pole detailsemalt lahti mõtestatud. Tegemist on madalama (väite) taseme kõneaktiga, sest Laar piirdub vaid olukorra konstanteeringuga. Kuivõrd aga julgeolekustamisakti eesmärgiks on teadvustada kuulajaskonnale ohu olemasolu, võib lugeda kõneakti siiski sooritatuks.

Ka järgnevate analüüsiobjektide sotsiaalne kapital tuleneb ministripositsioonist, mis põhjendab nende paigutamise poliitikute alapeatükki. Esmalt välisminister Urmas Paeti 6. juuni 2006. sõnavõtt Riigikogus, kus päevakorrapunktiks oli olulise tähtsusega riikliku küsimusena välispoliitika arutelu. Kuigi Paet on varasemalt olnud tegev ka ajakirjanikuna, on ta 2000. aastatel olnud aktiivne osaline Eesti poliitikareenil, eelkõige kultuuriministri ning välisministrina, seega on ta paigutatud poliitikute, mitte ekspertide

kategooriasse. Paet rõhutab oma sõnavõtus, et julgeolekuprobleemide olemus on muutunud, arenenud ja edasi liikunud sõja-rahu duaalsusest, lisandunud on uued ja mittesümmeetrilised julgeolekuprobleemid (mis on kerkinud nii algsete julgeolekuprobleemide kõrvale kui ka nendega läbi põimunud). Turvalisus on seotud väärtustunnetusega – jagades koostööpartneritest riikidega keskseid väärtusi, on suurem turvalisustunne ka siseriiklikul tasandil. Paet kategoriseerib ka migratsiooni kui julgeolekudimensiooni kuuluva ning rõhutab, et peale Euroopa Liiduga ühinemist on Eesti sisejulgeolekut hakanud mõjutama terve Euroopa Liidu välispiir ning selle rikkumised (Paet 2006). Paet paigutab sisserändeküsimuse julgeolekudimensiooni ning seob piiririkumised Eesti sisejulgeolekuga, seda mitte ainult Eesti piiril, vaid ka Euroopa Liidu piiril tervikuna. Kuna puuduvad konkreetsed ettepanekud julgeolekuohu kõrvaldamiseks, võib lugeda antud kõneakti väitetasandi julgeolekustamisaktiks – sisseränne on esitatud julgeolekuohuna, kuid puuduvad äärmuslikud, emotsionaalsed keelendid, täpsustatud ei ole meetmeid, mis on vajalikud julgeolekustatud migratsiooni eest kaitsemiseks. Tegemist on vaid ohuolukorra konstanteeringuga. Esitatud on viited väärtustunnetuse jagamisest teiste riikidega, mis tõstab turvalisust ka siseriiklikul tasandil, kuid pole esitatud ettepanekuid, kuidas selleni jõuda.

Siseminister Ken-Marti Vaheri sõnavõtu autoriteetsus tuleneb tema eelnevast töökogemusest nii põhiseaduskomisjoni nõunikuna, Riigikontrolli direktorina, Tallinna Linnavolikogu liikmena kui ka Riigikogu liikme ja justiitsministrina. Riigikogu arutelu 25. märtsil 2013 alapeatükis 7: Arupärimine illegaalide kohta, väidab Vaher, et 2013. aastal on piiri turvalisuse küsimus pingelisem kui see oli paar aastat tagasi. Täpsustavalt toob Vaher välja, et ohutaset piiriületusega seotud kuritegevuse seisukohalt võiks hinnata keskmiseks. Ohutase aga ei saa normaliseeruda seni kuni püsib ebaseadusliku sisse- ja läbirände surve välispiirile. Eesti sisejulgeolek ja avaliku korra kaitsmine ohtude eest sõltub Vaheri kohaselt Politsei ja piirivalve tööst (Vaher 2013). Käesolevat kõneakti võib liigitada väite tasandi julgeolekustamisaktiks, kuna esineb julgeolekuohu konstanteering (väide, et ohutase normaliseerumist takistab ebaseadusliku sisse- ja läbirände surve välispiirile), kuid puuduvad konkreetsemad meetmed ja juhised ohuga tegelemiseks. Vaher on küll välja toonud, et kodanikkonna kaitsmine sisserändeohu eest liigitub Politsei- ja Piirivalveameti kompetentsi, kuid esile on toomata, milliseid samme

ja meetmeid tuleks julgeolekuolukorra parandamiseks ette võtta. Seega on lihtsalt tähelepanu tõmmatud julgeolekuprobleemile väite tasandil.

Väitetaseme julgeolekustamisakt leidub ka Riigikogu liikme ning endise Eesti Vabariigi kaitseministri Urmas Reinsalu sõnavõttus Riigikogus: *“Kui me vaatame üldisi immigratsioonitendentse ja võimalikke riske, mis Eesti Vabariiki võivad ohustada immigratsioonivaldkonnas seoses põgenike Eestisse tulemisega ida poolt, Aasiast, siis siin on ettevaatus põhjendatud”* (Reinsalu 2004). Tegemist on väga üldise julgeolekustamisaktiga, sest kuigi sisserändevaldkond (täpsemalt põgenike saabumine idast, Aasiast) on esitatud julgeolekuohuna Eesti Vabariigile, puuduvad selgitused ja täpsustused, miks see endast julgeolekuohtu kujutab, millisest hetkest muutub teema kriitiliseks või kuidas võiks Eesti ennast selle julgeolekuohu vastu kaitsta. Seega hoolimata üleskutsest põhjendatud ettevaatusele, puudub tegelikult täpsem põhjendus ja seega jääb julgeolekustamisakt madalaimale ehk väite tasandile.

Migratsiooni ja julgeoleku vahelisi seoseid ei ole oma sõnavõttudes käsitletud vaid presidendid ja ministrid, see temaatika tõuseb Riigikogu aruteludes esile korduvalt ka Riigikogu liikmete hulgas. Väitetasandi julgeolekustamisakti näitena võib ära tuua Riigikogu liikme Mihhail Stallnuhhini sõnavõtu Riigikogu arutelu, kus ta rõhutab, et immigrantide riiki sisse toomise asemel tuleks aidata Eesti kodanikke, sest tegemist on olulise riigi julgeoleku ja tööturu kaitse probleemiga (Stalnuhhin 2000). Tegemist on väitetasandi kõneaktiga, sest see liigitub ohusituatsiooni konstanteeringu alla. Lahendusena pakutud Eesti kodanike aitamine on liialt üldine, et seda võiks lugeda hoiatustasandi kõneaktile vajalikuks lahendusidee kategooriasse sobivaks, samas on ohu olemasolu väitena sõnastatud, selgelt on välja toodud julgeolekustaja vaatenurgast eksisteeriv seos riigi julgeoleku ja immigrantide sisse toomisena. Sõnastatud on julgeolekustaja vastasus immigrantide sissetoomisele kui tööturu probleemide lahendusele ja rõhutatud on probleemi olulisust, kuid puudub väidete emotsionaalsus või ohuolukorra kohest reageerimist nõudev iseloom.

Andres Anvelli kõneakti võiks liigitada tema karjääri algusaastate tõttu ka ekspertarvamuste kategooriasse, tulenevalt tema tööst Keskkriminaalpolitseis ning

rollist Sisekaitseakadeemia Politseikolledži direktori ja Kaitseväe juhataja nõunikuna. Kuid lähtuvalt asjaolust, et viimastel aastatel on ta tegev poliitilisel areenil (alustades positsioonist Tallinna linnavolikogus ja lõpetades Riigikogu liikme ning Justiitsministri ja põllumajandusministri kohusetäitja rollidega), on ta siinkohal analüüsis paigutatud poliitikute alapeatükki. Andres Anvelt on sisserände kui julgeolekuohu teemadel sõna võtnud opositsiooniparteide arvamusalalduses riigikaitselehes, kus ta väidab järgnevat: *“Julgeolekuohu võib näiteks olla ka põgenikevool. Kui tuumariikides Indias ja Pakistanis plahvataks, valguksid kõik Euroopasse.”* (Tänavsuu 2011). Tegemist on väitetasandi julgeolekustamisaktiga, sest oma olemuselt on antud lause vaid julgeolekuprobleemi konstanteering – puudub lahenduskäik või täpsem selgitus ohuolukorrast. Kuigi sõnastuselt on see veidi emotsionaalse alatooniga *“kui tuumariikides /.../ plahvataks”*, on julgeolekustamisakt tervikuna piisavalt neutraalses sõnastuses, et seda mitte lugeda hoiatustasandi kõneaktiks, vaid siiski väitetasandile kuuluvaks. “Põgenikevool” on konkreetset markeeritud julgeolekuohuna. Samuti on tähelepanuväärne keelekasutus iseeneses, kuna "põgenikevool" ei ole keeleliselt neutraalne, vaid kannab endas pigem negatiivset konnotatsiooni. Kuna Anvelti julgeolekustamisakti puhul on aga tegemist ühekordse sõnakasutusega, mitte kõneakti läbiva emotsionaalse alatooniga, ei ole antud kõneakti puhul tegemist piisava alusega liigitamiseks julgeolekustamisakti hoiatustasandile kuuluvaks.

Praeguse Eesti Vabariigi presidendi Toomas Hendrik Ilvese kõneakt on pärit kõnest Iseseisvuspäeva kontsertaktusel 24. veebruaril 2014. Ilvese sotsiaalne kapital tuleneb presidendi institutsiooni mõjusfäärist ning ka tema eelnevast diplomaadi ja ajakirjaniku karjäärist. Ilvese kõne keskseteks ideedeks on, et vabadust ei tohi iseenesestmõistetavalt võtta, Eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimiseks on tähtsaimad inimeste tervis, haridus ja Eesti julgeolek. Kahanev rahvaarv on mureküsimuseks mitte ainult Eestis, vaid Euroopas tervikuna ning massilise sisserände vältimiseks on vajalik töötada kauem ja tõsta pensioniiga, parandada kodanike tervist, et nad oleksid suutelised kauem ühiskondlikult aktiivsed olema. See on vajalik, sest võõrtööjõu sissetoomine toob endaga kaasa mitmeid kõrvalnähtusi (sh populismi laine) (Ilves 2014). Vabariigi aastapäevale omaselt on Ilvese kõnes kesksel kohal rahvus ja keel, käesoleva kõneakti puhul, aga on need esitatud julgeolekuvõtmes. Erinevalt eelnevatest kõneaktidest, on

Ilvese kõnele omane ohu vältimiseks vajalike sammude konkreetsem esiletoomine – vältimaks võõrtöajõu sissetoomist tuleb parandada eestlaste tervislikku olukorda, mis omakorda võimaldab neil töötada kauem ning läbi pikema tööea ja hilisema pensionile minemise on võimalik leevendada tööjõuturu olukorda, mis muidu oleks viinud tööjõukriisi leevendamiseks võõrtöajõu sissetoomiseni. Olemas on hoiatustasandi kõneakti osised: 1) ohu kuvand – sisserändajad kui oht eesti keelele ja kultuurile, kui endaga “kõrvalnähtusi” kaasa toovad ühiskonnaliikmed; 2) väljapääs ohuolukorrast – vajalikud muudatused tervishoiuvaldkonnas, pensionile mineku ea tõstmine. Ilves ei ole toonud välja sisserännet tööjõuprobleemide lahendamise aktsepteeritava alternatiivina, vaid see on esitatud variandina, mida ei tohiks kaaluda. Esile on tõstetud viisid (pensioniea tõstmine, kodanike tervise edendamine), kuidas sisserände variandi rakendamise vajalikkust vältida. Tulenevalt aga kõneakti mõõdukast intensiivsusest ning ultimaatumite ja üliemotsionaalsete keelendite kasutamise puudumisest, jääb antud julgeolekustamisakt pigem hoiatuse kui nõude tasandile. Vormilt on küll esitatud ettepanekud ja tegutsemisideed, kuid nõude tasandiga võrreldes jääb puudu intensiivsusest, tegutsemisettepanekute konkreetisusest ning olukord ise on portreeteritud pigem ratsionaalse ja stabiilsena kui möödapääsmatu hävingu situatsioonina.

Intensiivsema taseme hoiatus tuleb välja endise Tartu maavanema ja Riigikogu liikme, Regionaalminister Jaan Õunapuu 2005. aasta sõnavõtust Riigikogus Välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu esimesel lugemisel. Õunapuu sõnade kohaselt võib eelnõu kätkeada endas uusi riske Eesti julgeolekule, sest selle läbiminemise korral “*võib suurene da ebasoovitava immigratsiooni oht*” (Õunapuu 2005). Siinkohal on Õunapuu teostanud julgeolekustamisakti sildistades otseselt ebasoovitava sisserände ohuna Eesti julgeolekule. Sellest väitest iseeneses piisaks julgeolekustamisakti olemasoluks, kuid kõrgema intensiivsusestmega kõneaktina liigitub antud akt pigem hoiatustasandile, sest Õunapuu toob välja ka konkreetsema tegevuskava sisserändeohu vähendamiseks, väites, et viisataotluste menetlemise raames on tarvilik lisaks tavakontrollile pöörata suurendatud tähelepanu isiku riiki saabumise motiividele ning riigist lahkumise tõenäolisusele (Õunapuu 2005). Seeläbi pakub Õunapuu välja lahenduskaigu, kuidas vähendada (ebasoovitavast) sisserändest tulenevat julgeolekuohtu. Plaan ei ole detailne,

sest puuduvad meetodid, kuidas välja selgitada motiive ja mõõta isiku päritoluriiki tagasi pöördumise tõenäolisust, samuti ei ole sellele konkreetsele julgeolekustamisaktile omane emotsionaalne kõneviis ega kohese reageerimise nõue, seetõttu ei saa lugeda antud akti tegutsemiskavast hoolimata nõude tasandi kõneaktiks.

Riigikogu liikme Andres Herkeli sõnavõtt Riigikogus Välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu esimesel lugemisel kuulub hoiatustasandi kõneaktide hulka. Herkel esindab seisukohta, et eelpoolnimetatud eelnõuga nõrgeneb Eesti julgeolek ning eelnõu läbiminekuks võiks käsitleda vastuollu minekuga Euroopas valitseva tendentsiga viisanõuete karmistamisest. Terrorism, inimkaubandus ja illegaalne sisseränne on ohud, mis Herkeli arvates puudutavad ka Eestit (Herkel 2005). Esitatud on otsene seos leebemate sisserändekriteeriumite ja julgeoleku nõrgenemise vahel, samuti on sõnastatud illegaalne sisseränne kui Eestit puudutav oht. Antud julgeolekustamisakti liigitamine pigem hoiatustasandile kui väite tasandile tuleneb asjaolust, et välja on toodud konkreetsemad probleemid ja lahendused – eelnõu tuleb hoida konservatiivsem sisserändekriteeriumite aspektist lähtuvalt, mis aitab hoida Eesti julgeolekut, õppida tuleb Euroopas toimuvast viisanõuete karmistamisest ja see eeskujuks võtta, samas puudub vajalik intentsiivsus, et antud julgeolekustamisakti võiks lugeda nõudetasandile kuuluvaks.

Riigikoguvälise poliitikuna on analüüsi kaasatud ka Martin Helme julgeolekustav kõneakt - arvamusselgustus Tallinna TV saates “Vaba mõtte klubi”. Helme on olnud Eesti Rahvusliku Liikumise juht ja esimees, kuulub Eesti Konservatiivsesse Rahvaerakonda (olles juhatuse liige). Tulenevalt asjaolust, et teda kõneakti sooritamise hetkel ei olnud valitud Riigikogusse ega omavalitsuse volikokku, tuleb arvestada, et võimupositsioonist tulenev sotsiaalne kapital on tal võrreldes eelnevalt kirjeldatud poliitikutega märgatavalt väiksem. Siiski tuleb arvesse võtta, et Riigikokku kandideerides oli ta saanud tuhandeid poolthääli, seega on tal olemas kuulajas- ja toetajaskond Eesti valijate hulgas ning seetõttu oleks põhjendamatu tema kõrvalejätmine analüüsist kõneakti sooritamise hetkel Riigikokku mitte kuulumise tõttu. “Vaba mõtte klubi” saates esindas Helme seisukohta, et Eesti peaks õppima Lääne-Euroopa riikide (Inglismaa, Prantsusmaa) ja Rootsi eksimustest ning rakendama

rangemat sisserändepoliitikat ning lõpetama olukorra ohtlikkuse eitamise. Helme kohaselt oleks leebema sisserändepoliitika tulemuseks see, et sisserändajad käivad kohalikes külates “*varastamas, rüüstamas, vägistamas*” (Teder 2013). Sisserändajad on portreeteritud kui oht turvalisusele ja jõukusele, kõige problemaatilisema grupina on eraldi esile toodud moslemid ning Põhja-Aafrikast pärit immigrandid. Tulenevalt otsese seose esiletoomisest ohuolukorra ja sisserändepoliitika vahel, kõrgendatud intensiivsusega ohusituatsiooni kirjeldusest (varastamine, rüüstamine, vägistamine), sisserändajate kirjeldusest ohuna turvalisusele ja jõukusele ning nõudest rakendada ranget sisserändepoliitikat, võib antud julgeolekustamisakti kategoriseerida kui kõrgeima, nõudetasandi kõneakti. Kõneakti stiil on emotsionaalne, sisuliselt on nõutud nulltolerants sisserändele, kuulajatele on maalitud pilt sisserändajatest kui otsesest ohust nende varale, tervisele ja julgeolekule. Esile on tõstatatud negatiivne tulevikukuvand – mis juhtub, kui Eesti rakendab leebemat sisserändepoliitikat, kogukondliku turvalisuse huvides on esitatud üleskutse sellest rajast hoiduda.

4.2 Eksperdid ja julgeolekustavad kõneaktid

Lisaks poliitikutele omavad positsioonist ja teadmistepagasist tulenevat usaldusväärset ka eksperdid³³ ning järgnev alapeatükk käsitleb ekspertide poolt teostatud julgeolekustavaid kõneakte. Teatud kontekstis võiks ekspertide arvamust isegi rohkem väärtustada, tulenevalt aspektist, et nende poolt sooritatud kõneaktid, erinevalt poliitikute omast, ei tekita kahtlust, et arutlusalune teema on tõstatatud vaid eesmärgiga suurendada häälte kogust valimistel.

Analüüsides sisserände esitamist julgeolekuohuna on oluline pöörata tähelepanu, kuidas käsitlevad antud teemat kaitsestruktuuri kuuluvad isikud. Üheks olulisimaks kaitsestruktuuridesse kuuluva inimese kõneaktiks võib käesoleva töös pidada terrorismi ennetamisega tegeleva büroo juhi Peeter Oissari³⁴ Postimehele antud intervjuus sooritatud julgeolekustamisakti. Intervjuus esitas Oissar väite, et kaitsepolitsei ei jäta

³³ Ekspertidena on antud töös käsitletud isikuid, kes ei liigitu poliitikute kategooriasse, kuid tulenevalt oma erialastest teadmistest või ametipositsioonist omavad piisavalt sotsiaalset kapitali, et kuulajaskonnale usaldusväärseks paista

³⁴ Käesoleva magistritöö kirjutamise ajal Kaitsepolitsei Põhja osakonna direktor

tähelepanuta kohalikku moslemikogukonda, kui eesmärgiks on hoida Eestist eemal negatiivsed ja radikaalsed mõjutegurid (Pullerits 2010b). Oissar esindab arvamust, et tuleb arvestada võimalusega, et seni rahulik moslemikogukond saab mõjutatud mujal Euroopas toimuvast islamiradikaalide ja -terroristide tegevusest, eriti peale Saudi-Araabia toel rajatud islamikeskuse teket. Oissare kohaselt ei ole probleemi seni kuni Eesti islamikogukond jääb mõõdukaks. Tegemist on ratsionaalselt ja mõõdukalt esitatud väitega, puudub esiletõusev emotsionaalsus, konkreetsem tegutsemiskava ja otsene hoiatus sündmuste eskaleerumiseks, seetõttu võib välistada kõrgema tasandi (hoiatus, nõue) kõneaktid. Samas, erinevalt eelpooltoodud kõneaktidest on tegemist spetsiifilisema suunitlusega julgeolekustamisega – tähelepanu alla on võetud üks konkreetsem sisserännanute grupp – moslemikogukond. Oissari julgeolekustamisakti eristab see, et peamiselt keskendub ta juba olemasolevale sisserännanute kogukonnale. Kuigi praegusel hetkel ohtu ei ole, siis Oissare kohaselt võib tulenevalt potentsiaalsetest tulevastest mõjutustest kohalikule moslemikogukonnale juba olemasolev kogukond tulevikus ohtu kujutama hakata. Ohuallikana näeb Oissar mõjutusi teistest moslemikogukondadest, mis väljendub praegusel hetkel mujal Euroopas asetleidvas islamiradikaalide tegevuses ja terroriaktides. Kuulajaskonnale on loodud kuvand võimaliku ohu tekkimisest, mis peaks neis tekitama muretunde oma turvalisuse pärast.

Kaitsepolitsei (KAPO) peadirektori³⁵ Raivo Aja poolt sooritatud julgeolekustamisakt on pärit KAPO aastaraamatu esituselt. Peadirektori sõnade kohaselt on KAPO täheldanud otseste ohtude märke äärmuslusest ja terrorismist Euroopas, mis nihkuvad Eestile lähemale ja võivad muutuda seeläbi ohuks Eesti riigi julgeolekule, seda eriti mitmenda põlvkonna immigrandide suurenevast radikaliseerumisest lähtudes (Teder 2012). Stiililt ja sisult ühtib see Oissari kõneaktiga, jäädes samuti julgeolekustava kõneakti väite tasandile. Äärmuslust ja terrorismi esile tõstetud julgeolekuohtudena ning julgeolekuohu olemasolu on rõhutatud leiduvat mitmenda põlvkonna immigrandide juures, sest just hilisemates põlvkondades, mitte esmasaabusajates on KAPO kohaselt tähendatud radikaalsete ideede intensiivistumist. Kuna puudub tegevusplaan ja konkreetsem ohu vältimise kirjeldus, jääb kõneakt madalailmale, väite tasandile.

³⁵ Raivo Aeg oli KAPO peadirektor analüüsialuse kõneakti sooritamise ajal, käesoleva magistr töö valmimise perioodil täidab KAPO peadirektori rolli Arnold Sinisalu.

Endise Riigikogu liikme ning Tartu linnavolikogu esimehe Mihhail Lotmani kõneakt on paigutatud ekspertide alapeatükki tulenevalt meediakajastusest peamiselt Tartu Ülikooli vanemteaduri ja Eesti Humanitaarinstituudi professorina. Analüüsi aluseks on Lotmani poolt 2013. aastal Postimehes avaldatud arvamusartikkel, kus ta kutsub üles mõõdukusele sisserändes ja mitmepõlvkonnalisele planeerimisele pagulaste vastuvõtmisel. Välistööjõu sissetoomine võib Lotmani kohaselt rikkuda riigis valitsevat niigi habrast tasakaalu muulaste integreerimisel. Lotman on arvamusel, et tuleks säilitada konservatiivset joont rändepoliitikas (samuti pagulaspoliitikas), sest kui esimene põlvkond sisserändajaid on lojaalsed ja tänulikud, siis kolmandal põlvkonnal arusaam tänulikkuse vajalikkusest puudub ning kerkivad vastuolud põlisrahvaga: *“Kontrollimatu immigratsioon on igas valdkonnas kurjast.”* (Lotman 2013). Antud julgeolekustamisaktis võib tuvastada nii mõõdukat, kaudset julgeolekustamist, mis väljendub riigi muulaste hapra integreerimistasakaalu viidetal, kui ka otsest, intensiivsemat julgeolekustamist, mis tuleb esile sisserände tituleerimises *“igas valdkonnas kurjaks”* ning kolmanda põlvkonna migrantide lojaalsuse küsitavuse tõstatamises üheskoos kirjeldusega vastuolude tekkimisest põlisrahvaga. Siinkohal on Lotman välja toonud negatiivse tulevikustsenaariumi, mis rakendub kui sisserände kui julgeolekuohuga ei tegeleta. Samuti on ta välja toonud vajaduse säilitada konservatiivset joont rände- ja pagulaspoliitikas, mis kujutab endast tegevusjuhiste pakkumise alaosa kõneaktis. Nendest aspektidest lähtuvalt võib antud julgeolekustavat kõneakti liigitada hoiatustasandile, sest Lotman on liikunud edasi väitetasandi konstanteeringust ning lisanud konkreetsema hoiatuse ja tegevusjuhise. Kuna puudub nõudetasandi intensiivsus ja olukorra kirjelduse kriitilisus, jääb kõneakt oma intensiivsusest hoiatuseks.

Hoiatustasandi väite leiab ka teise teadlase, politoloog³⁶ Iivi Anna Masso Postimehele antud intervjuust. Masso on arvamusel, et immigrantidel puudub sageli võimalus ja ka tahtmine ühiskonda sulandumiseks. Masso kohaselt võiks Eesti olla avatud üksikutele sisserändajatele ning poliitilistele põgenikele, kuid mitte massilisele sisserändele. Ning vältida tuleks olukorda, kus linnades tekivad *“getopiirkonnad”*, mis funktsioneerivad teises väärtussüsteemis ning distantseerivad end kohalikust kultuurist ja väärtustest –

³⁶ Lisakaalu Masso sõnavõtule pakub asjaolu, et ta on tegutsenud ka ajakirja Diplomaatia peatoimetajana, omab politoloogia-alast doktorikraadi ning 2013. aastat alates tegutseb presidendi nõunikuna, omades seetõttu ülevaadet nii teadlase perspektiivist kui viibides päevapoliitika kujundamise juures.

tegemist on konfliktiolukorraga. Seetõttu on vajalik *“mitte rakendada Euroopas untsu läinud kõikesallivat multikultuursuspoliitikat, vaid esitada igasugustele tulijatele selged kriteeriumid, alates eesti keele õppest ja lõpetades siinsete seaduste järgimise nõudmisega”* (Pullerits 2010a). Väitetasandist kõrgemale, hoiatustasandile liigitamist põhjendab asjaolu, et välja on toodud oht – kultuuriline ja väärtuspõhine konflikt sisserännanute gruppide ja põliselanike vahel, kuid lisatud on konkreetsemad tegevusjuhised loomaks sisserännanutele selgemaid kriteeriume (keeleõppest seadusandluseni). Masso kõneakti puhul nõuab tähelepanu ka see, et eristatud on selgelt indiviidide ja gruppide saabumine – kui üksikisikute sisenemist riiki Masso ohuna ei käsitle, siis just gruppide formeerumine sihtriigis ning sellest tulenev *“getopiirkondade”* teke linnades kujutab tema nägemuses konfliktiohtu kohalike väärtuste ja kultuuriga. Masso tõmbab paralleele Euroopas toimuvaga ning hoiatab seal rakendatud kõikesalliva multikultuursuspoliitika eest. Kuigi läbi on mängitud ohuolukorra stsenaarium ning esile tõstetud ohu vältimise tee, ei oleks õige liigitada antud julgeolekustamisakti nõude tasandile, sest intensiivsuse ei ole sellele vastav, vaid pigem omane hoiatustasandile.

Hoiatustasandi kõneakt on leitav ka ajaloolase, endise Siseministeeriumi töötaja ning Tallinna ülikooli teaduri Jaak Valge arvamuskirjanduses. Valge kohaselt on Lääne-Euroopa immigrantidele (ja ka Eesti sisserändajatele) omane sihtriigi rahvastikuga võrreldes kõrgem tööpuudus ja kuritegevus ning teravamad sotsiaalsed probleemid; uue asukohamaaga kohanemine on ajakulukas. *“Naiivne oleks ka kinnitada, et immigrantrahvastik ei ole teatavatel tingimustel julgeolekuohuks”* (Valge 2011). Haritud, edukaid immigrante pole piisavalt muutmaks kuvandit ohtlikust immigrandist, et aga olukorrast välja tulla oleks vaja sisserändeks valida vaid võimekaid immigrante. Selle õnnestumine on Valge hinnangul kaheldav, sest väikeriigina on Eestil raske konkureerida teiste sihtriikidega, kes saavad haritud tööjõule pakkuda paremaid tingimusi. Sidudes sisserändajate grupi kõrgema kriminaalsusnäitaja ning sotsiaalsete probleemidega sooritab Valge julgeolekustava kõneakti mida ta hilisemalt ka kinnitab lugedes immigrantrahvastiku otseselt (teatavatel tingimustel) julgeolekuohuks. Hilisemalt toonitab Valge seda ka veel kolmandat korda kõneledes ohtliku immigrandi kuvandist. Kuigi korduv julgeolekustamine, võiks antud näidet siiski lugeda väite tasandi julgeolekustamisaktiks kui poleks asjaolu, et Valge pakub välja ka lahenduse –

meelitada Eestisse haritud tööjõudu, spetsialiseeritud sisserändajaid. Samas ei loe Valge ise seda praeguse olukorra kontekstis toimivaks lahenduseks tulenevalt asjaolust, et kõrgelt haritud immigrante otsivad ka teised riigid, suurriigid, kellel on paremad ressursid ja rohkem võimalusi vajalike oskustega sisserändajaid meelitada. Tegutsemisplaan üldise idee tasandil on aga Valge kõneaktis esitatud ja seega liigitub see pigem hoiatustasandile kui väitetasandile kuuluvaks.

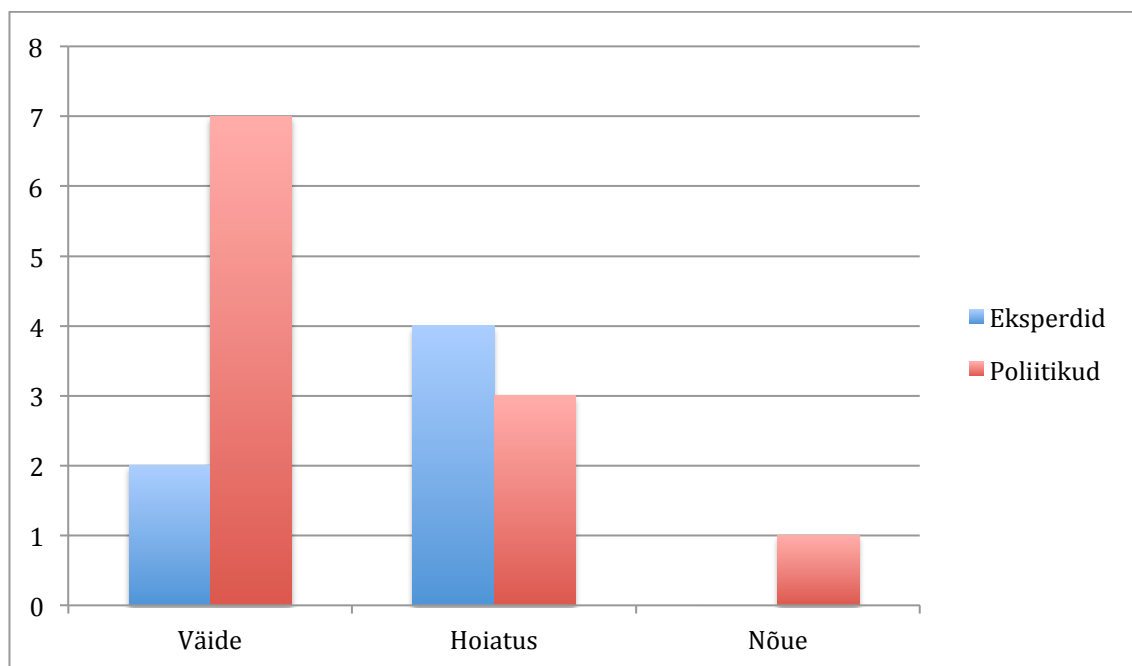
Eesti Panga nõukogu esimehe Jaan Männiku³⁷ julgeolekustamisakti Postimehele antud intervjuus võib vaadelda nii väite kui ka hoiatuse tasandile kuuluvaks, kuid tulenevalt spetsiifilisematest juhistest ning tulevikuvisiooni esitamisest võiks seda siiski lahterdada hoiatuse tasandile. Männik avaldab arvamust, et sisserände mõistmisel on vajalik keskenduda mitte ainult hetkeolukorrale, vaid visualiseerida ka olukorda 10-30 aasta kaugusel tulevikus. Peamiste probleemidena Euroopa senise sisserändepoliitika juures toob Männik välja organiseerimatuse, juhuslikkuse, liigse mõjutatavuse tööturu hetkevajadustest. Tuleb vältida inimeste sisserännet, kes identifitseeriks ennast “mitte-Eesti ühiskonnana” või kes looksid saabudes oma kogukonna, kuna esiteks sellistes piirkondades on probleeme kriminaalsusega ning teiseks, muidu võib juhtuda, et saabub aeg, kus puudub kontroll linna või isegi riigi üle tervikuna (Tamm 2010b). Julgeolekustamisakt avaldub Männiku sõnavõtus sisserändajate kogukonna portreerimises kriminaalsusprobleemi omava piirkonnana, mis võib viia Eesti poolsele kontrolli kadumisele linnade või riigi üle tervikuna. Tulevikule suunatud kirjeldust 10-30 aasta kaugusele võib vaadata hoiatustasandile omasena, sest kaudselt on viidatud ka vajadusele sisserändepoliitikat rohkem suunata ja organiseerida, mitte lähtuda vaid tööturu hetkevajadustest. Sisserände julgeolekustamine on identiteedipõhine, sest Männik rõhutab, et vältida tuleb “mitte-Eesti ühiskonnana” identifitseerivate isikute rände lubamist, viidates täpsemalt paralleelühiskondade kujunemise võimalikkusele. Kuigi loomult mõõduka intensiivsusega julgeolekustamisakt, võimaldab tulevikuperspektiivi visandamine ning väitetasandist suurem konkreetsus kategoriseerida Männiku kõneakti hoiatusena.

³⁷Lisakaalu Männiku julgeolekustamisaktile lisavad Rootsi Kaitsejõudude Instituudis juhtivkonsultandina veedetud aastad. Kuigi 2006. aasta presidendivalimistel oli Männik üheks Res Publica poolt esitatud presidendikandidaatidest, ei ole see piisav lugemaks Männikut poliitikute alapeatükki kuuluvaks.

4.3 Analüüsi tulemused

Tervikuna sai analüüsitud 17 erinevat sisserände julgeolekustamisakti, mille hulka kuulusid 1 nõue, 7 hoiatust, 9 väidet (vt Graafik 1).

Graafik 1. Julgeolekustamisaktide jagunemine

Nõudeid oli julgeolekustamisaktide hulgas ainult üks, esindatud Riigikogusse mitte kuuluva poliitiku poolt. Intensiivselt kõrge tasandi julgeolekustamisaktide sage esinemine viitab julgeolekustatud teema emotsionaalsele, kallutatud kajastusele. Samuti on see indikaatoriks konservatiivsele rändepoliitikale, kui sisserändeteema on julgeolekustatud kõrgema intensiivsustasemega julgeolekustamisaktidega. Kõrge intensiivsustasandiga julgeolekustamisaktide vähesus kõneaktide hulgas viitab aga pigem mõõdukale lähenemisele sisserände julgeolekustamisel, mis omakorda võib olla indikaatoriks ühiskonna tulevasele valmisolekule eemalduda sisserände julgeolekustatud käsitlusest.

Hoiatusi oli esitatud peaaegu võrdselt ekspertide (4 hoiatust) ning poliitikute (3 hoiatust) poolt. Sellest võib järeldada, et ekspertide vaated sisserände seostel julgeolekuga ei erine märgatavalt poliitikute vaadetest antud teemal. Väited

moodustasid üle poole (9 väidet) analüüsitud julgeolekustamisaktidest, mis viitab sellele, et sisserände julgeolekustamine on vaadeldud perioodil enamasti mõõdukas ning piirneb sagedasti vaid fakti tõstatamisega. Vähest rolli mängivad emotsionaalsed keelendid ning negatiivsete tulevikukuvandite esitamine.

Enamikes julgeolekustamisaktidest mis käsitlesid lahendusteid – ehk siis hoiatuse ja nõude tasandi kõneaktid – on olukorra lahendamiseks kasutatud probleemi ülekandmist poliitilisse valdkonda ning poliitilise valdkonna poolt pakutavaid lahenduskäike nagu näiteks sisserände karmistamist. Kogukonna siseregulatsioonile (erinevad ühiskondlikud lahendused läbi teadvustuse, aruteluõhtute ja rahvaalgatuse) keskendunud ei ole.

Kõneaktide edukuse (ehk sooritatud julgeolekustamisakti mõju) mõõtmiseks oleks vajalik kontrollida kuulajaskonna arvamust esitatud julgeolekustamisakti kohta. Kuulajaskonna reaktsiooni mõõtmine Riigikogu stenogrammide puhul on aga raskendatud, kuna analüüsialused materjalid (Riigikogu stenogrammid, seaduste redaktsioonid) on spetsiifilisuse tõttu kitsamale sihtgrupile suunatud. Teisalt, on dokumentatsioon avalik ning välistatud ei ole istungite ülekannete jälgimine või kohapealsed külastused, seega on istungitel sooritatud julgeolekustamisaktidel võimalik jõuda kuulajaskonnani. Sisserände kuvamist julgeolekuohuna ei vaidlustatud kuulajaskonna poolt, mis oma olemuselt peaks näitama leppimist sellise kujundi tõesusega. Arvamusartiklite ja Postimehe intervjuude mõju jõudmine kuulajaskonnani avaldub teatud määral internetis olevates kommentaarides ja vastuartiklites (viimast eriti Helme julgeolekustamisakti puhul), kuid ka nende lõplikku mõju ei ole võimalik määrata, sest ajalehe lugejate arv (kuulajaskond, kelleni sõnum jõudis) on kordades suurem kui artiklitele omistatud tagasiside (kommentaaride näol). Niisamuti nagu negatiivse tagasiside puudumist võib ka selle vähesust tõlgendada julgeolekustamisaktiga leppimise ja selle sõnumiga nõustumisena.

Töö teoreetilises osas sai välja toodud, et sisserände julgeolekustamise puhul luuakse sageli duaalne erisus rahvusrühmade vahel. Analüüsialustest kõneaktidest ei tule aga välja märgatavat “meie-teie” duaalsust. Vastanduv jaotus tõuseb esile pigem ajaloolistes

seksioonides, kus kõneldakse juba olemasoleva rahvusvähemuse kujunemisest ja integratsioonist. Keele ja rahvuse temaatikat kajastatakse mõningates, kuid mitte kõikides julgeolekustamisaktides, sagedamini on tõstatatud identiteediküsimus üldisemalt. Kõneakte jääb domineerima sisserände portreerimine üldise, potentsiaalse julgeolekuohuna, mis sageli on esitatud ilmsena, sügavat selgitust mitte vajavana. Vastumeetmete kategooriast on enim rõhutatud sisserändekriteeriumite karmistamist, senise konservatiivse sisserändepoliitika jätkamist. Palju on tähelepanu pööratud teistele Euroopa riikidele, kes praeguseks tegelevad sisserändest tulenevate ühiskondlike probleemidega ning seeläbi esineb mitmeid üleskutseid nende riikide kogemustest õppida ja nende kordamist Eesti puhul vältida.

Tulenevalt Eesti rändepoliitika peatükis väljatoodud aspektidest (madal sisserändekvoot, suunatus kõrgelt haritud sisserändele), mis viisid Eesti rändepoliitika kategoriseerimisele pigem konservatiivseks kui mõõdukaks, on üllatav julgeolekustamisaktide paigutumine pigem madalama kui kõrgema intensiivsustasandi kõneaktide hulka. Konservatiivse, selektiivse, rangemate piirangutega sisserändepoliitika juures pakuksid kõrgema intensiivsustasandi julgeolekustamisaktid (hoiatus, nõue) toetust ning õigustust rangemate meetmete rakendamisele. Samas kui väitetasandi olemuslikult neutraalsemad julgeolekustamisaktid sobituvad pigem mõõdukama sisserändepoliitikaga.

Teatud määral võib täheldada kõrgema intensiivsustasandi kõneaktide paigutumist 2000. aastate teisele poolele ja 2010. aastate esimesele poolele. Antud asjaolu võib tuleneda sellest, et ka Eesti rahvastiku vähenemise trend tuleb tugevamalt esile just sellel ajaperioodil. Seoses rahvastiku vananemise ja vähenemisega on aktiveerunud välistööjõu sissetoomise temaatika ning seetõttu tõusevalt selgemalt esile ka antud lahendusele oponentide seisukohad. Temaatika intensiivistumist võib siduda ka 2011. aasta elamislubade väärkasutamise juhtumisega, nimelt on 2011. aasta järgselt aset leidnud 17. analüüsilusest julgeolekustamisaktist üheksa. Nende seitsme hulgas on 1 nõue, 3 hoiatust ja 5 väidet. Seega võib täheldada teatud intensiivsuse tõusu võrreldes varasemaga, kuid ülekaalus on siiski neutraalsema tooniga julgeolekustamisaktid.

Lähtuvalt sisserändepoliitika üldsuunitlusest kõrgelt haritud sisserändele, keskenduvad ka meedia tasandi kõneaktid julgeolekustamisaktis peamiselt suureulatuslikule sisserändele kui julgeolekuohule ning väiksemamõõtmelist, kõrgelt haritud isikute sisserännet vaadeldakse enamasti aktsepteeritava, isegi soovitava. Seeläbi võib järeldada, et indiviidi tasandi julgeolekustamisaktid toetavad antud aspektis riiklikku retoorikat ning lähtuvad sisserände institutsionaliseeritud julgeolekustamisest, mis portreerib ohuna peamiselt massilist ja/või ebaseaduslikku sisserännet. Samast argumentatsioonist lähtuvalt puuduvad ka üleskutsed sisserändekvoodi arvestatavaks suurendamiseks või elamis- ja töölubade hankimise protsessi lihtsustamiseks. Seega toetab poliitikute ja ekspertide meedias esitatud julgeolekustamisaktide retoorika riiklikku, ametlikku retoorikat. Täheldada võib vaid madalama intensiivsusega julgeolekustamisaktide rohkust meedias, kuid selle põhjuseks võib lugeda (vähemalt poliitilike poolt sooritatud julgeolekustamisaktide puhul) valijate toetuse kaotamise hirmust tulenevat soovi jääda sõnavõttudes neutraalseks.

5. Kokkuvõte

Antud töö eesmärgiks oli leida vastus küsimusele, kuidas on Eesti rändepoliitikas julgeolekustatud sisserändetemaatika. Käesoleva teema diskursusanalüüs tugines julgeoleku-uuringute Kopenhaageni koolkonna kõneakti teooriale. Kõneaktide analüüsi tulemusena selgus, et rändetemaatika on Eesti näitel julgeolekustatud nii institutsionaliseeritud kui ka meediakajastuse tasandil. Institutsionaliseeritud julgeolekustamine väljendub julgeolekustamisaktide olemasolus seadusandluses ning ametlikes poliitilis-strateegistes dokumentides. Meediakajastuse julgeolekustamine väljendub julgeolekustamisaktide olemasolus intervjuudes, arvamusedokumentides ja poliitdebattides. Rändetemaatika seostamine julgeolekuküsimusega on ametlikes dokumentides ja strateegiates korduv. Rändeküsimused on läbivalt paigutatud julgeolekuohtude alakategooriasse, nii massilise sisserände kui ebaseadusliku rände võtmes. Sisserännet kujutatakse ohuna avalikule korrale, riiklikule julgeolekule, sotsiaalsele ja kultuurilisele keskkonnale. Seeläbi on ka meedias kajastatud kõneaktides toimuvale julgeolekustamisele loodud legitimiseeritud, institutsionaliseeritud baas.

17 analüüsialust meedias kajastust leidnud julgeolekustamisakti jaotuvad Vuori intensiivsusklaas järgnevalt: 1 nõue, 7 hoiatust ja 9 väidet. 17st aktist on intensiivseima tasandi kõneakte vaid üks. Hoiatuste jaotus ekspertide ja poliitikute vahel on võrdne (4 eksperthoiatust, 3 poliitikut), millest võib järeldada, et puudub märkimisväärne erisus poliitikute ja ekspertide vaadete vahel antud teema juures. Asjaolu, et väited moodustavad üle poole analüüsitud julgeolekustamisaktidest viitab aga sellele, et sisserände julgeolekustamine on suures enamuses mõõdukas, piirnedes sagedasti vaid julgeolekuohu fakti konstanteerimisega. Vähem leiavad kasutust emotsionaalsed keelendid ning negatiivsete tulevikukuvandite loomine. Vastumeetmete või lahenduskavadena on enim rõhutatud sisserändekriteeriumite karmistamist või *status quo* säilitamist läbi senise konservatiivse sisserändepoliitika jätkamise. Korduvalt on esile tõstetud ka vajadust õppida teiste Euroopa riikide kogemustest, kes tegelevad käesoleval hetkel sisserändest tulenevate ühiskondlike probleemidega.

Enim on levinud neutraalsema loomuga väitetasandi julgeolekustamisaktid ning väiksemas ulatuses on esindatud radikaalsemaid seisukohti sisserände ja julgeoleku vahelistest seostest. Sagedane on sisserände portreeterimine julgeolekuohuna, kuid seda ilma konkreetsemat tegevuskava või lahendusmeetmeid esitamata. Madalama tasandi julgeolekustamisaktide sagedasem kasutus võrreldes kõrgema tasandi julgeolekustamisaktidega sobitub ka asjaoluga, et Eesti konservatiivne sisserändepoliitika näitab teatud aspektides leevenemise märke – lihtsustunud on kõrgeltharitud sisserändajate töölubade taotlusprotsess ja ka sisserändekvooti tõsteti 0.1%ni. Samas on aga rändepoliitika tervikuna siiski arvestatavalt selektiivne, olles leevenenud peamiselt vaid kõrgelt haritud tööjõu ning õpperände valdkonnas. Samuti olulise rändepoliitika probleemina püsib ministriumiteülese strateegia ja ühtse tegevuskava puudumine, mis võimaldaks mitte ainult majandus-, sotsiaal- ning julgeolekuvaldkonna küsimusi ühtseks tervikuks siduda, vaid ühiskonna valmisoleku korral ka langetada otsus rändetemaatikat ametlikus diskursuses mitte julgeolekuohuna kujutada.

Tulenevalt Eesti rahvastiku vananemisest, negatiivsest iibest, arvestatavast väljarändest ning tööturu suurenevast tööjõu puudujäägist on tõenäoline, et välistööjõu sissetoomise temaatika on aktuaalne ka tulevatel aastatel. Kuigi tööturuprobleemide lahendamiseks rakendatakse ka mitmeid siseriiklikke meetmeid tööotsijate ümberõppes kutseõppe edendamiseni, ei ole antud meetmed siiani piisavateks osutunud. Sellest lähtuvalt on tõenäoline, et vajadus välistööjõu järele on püsiv ka lähitulevikus. Vaadates varasemaid trende, on tõenäoline, et välistööjõu käsitlemine julgeoleku võtmes jätkub.

Kasutatud kirjandus

- Annus, Ruth (2013). “2013. aasta sisserände piirarvu ajaline jaotus aasta piires”. Seletuskiri.
<http://www.koda.ee/public/Sisserande_maaruse_eelnou_selertuskiri_17.01.2013.pdf> (12.05.2015)
- Buzan, Barry; Wæver, Ole; de Wilde, Jaap (1998). “Security: A New Framework for Analysis”. Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Eamets, Raul. “Sisseränne: teoreetilistest probleemidest praktiliste numbriteni”. Tartu Ülikooli Tallinna nädal. 07.04.2014. Multikultuurne organisatsioon, erandist normiks ja Eestis
- Eesti Pagulasabi: Statistika. <<http://www.pagulasabi.ee/statistika>> (20.03.2014)
- Einmann, Andres (2013). “Immigrantidel vahe tegemine nahavärvi järgi pole põhjendatud”. *Postimees*. (05.06.2013)
<<http://www.postimees.ee/1260216/arnold-ruutel-immigrantidel-vahe-tegemine-nahavarvi-jargi-pole-pohjendatud>> (24.04.2014)
- ERR uudisteportaali küsitlus (2011). “Erakondade küsitlus: lõimumispoliitika”. 16.02.2011.
- Euroopa Liidu Infokeskus (ELIK) (2013). “Riik asub uurima uussisserännanute kohanemist”. <<http://elik.nlib.ee/riik-asub-uurima-uussisserannanute-kohanemist/>> (20.04.2015)
- Euroopa Rändevõrgustik (2007). “2006. aasta poliitika aruanne: Eesti migratsiooni- ja varjupaigapoliitika”.
<http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/2006_Poliitikaraport.pdf>(20.04.2014)
- Euroopa Rändevõrgustik (2008). “2007. aasta poliitika aruanne: Eesti rände ja varjupaigapoliitika”.<http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/2007_a_poliitaruane_EST.pdf> (20.04.2014)
- Euroopa Rändevõrgustik (2009). “2008. aasta aruanne: Eesti rände- ja varjupaigapoliitika”.<http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/Microsoft_Word_-_2008_rande_ja_varjupaiga_aruanne.pdf> (20.04.2014)

- Euroopa Rändevõrgustik (2010). “Eesti rände- ja varjupaigapoliitika aruanne 2009”.
<http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/EE_2009_policy_report_est.pdf>
(20.04.2014)
- Euroopa Rändevõrgustik (2011). “Eesti rände- ja varjupaigapoliitika aruanne 2010”.<http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/2010_POLIITIKA_ARUANNE_ee_final.pdf> (20.04.2014)
- Euroopa Rändevõrgustik (2012). “Rände- ja varjupaigapoliitika aruanne 2011”.
<http://www.sisekaitse.ee/public/RandePoliitika_layout_est_veeb.pdf>
(20.04.2014)
- ERR (2010). “Eestis on osades valdkondades tööjõupuudus”. 05.09.2010
<uudised.err.ee/index.php?06214022>
(24.04.2014)
- Filipov, Madis (2013). “Herkel: oleme elamislubade küsimuses hellaks tehtud”.
Postimees. 11. Aprill 2013. <<http://www.postimees.ee/1198902/herkel-oleme-elamislubade-kusimuses-hellaks-tehtud>> (20.04.2014)
- Hansen, Lene (2012). “Reconstructing desecuritization: the normative-political in the Copenhagen School and directions for how to apply it”. *Review of International Studies*. Vol. 48. No. 3. pp. 525-546
- Henno, Erik (2010). “Illegaalide surve Eesti piiridele on suurenenud”. *Postimees*. 3. Veebruar 2010. <<http://www.postimees.ee/220356/illegaalide-surve-eesti-piiridele-on-suurenenud>> (20.04.2014)
- Herkel, Andres (2005) Sõnavõtt Riigikogus.
<<http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=steno&date=1127901600>> Riigikogu stenogramm. 28.09.2005. (24.04.2014)
- Ilves, Toomas Hendrik (2014). Eesti Vabariigi presidendi Toomas Hendrik Ilvese kõne Iseseisvuspäeva kontsertaktusel 24. veebruaril 2014. *Postimees*. 25.02.2014. lk 8-9
- Integratsiooni- ja Migratsiooni Sihtasutus. Rändealased mõisted.
<<http://www.meis.ee/randealased-moisted>> (20.03.2014)
- Kallas, Kristina (2007). “Eesti varjupaigapoliitika Euroopa perspektiivis”.
<<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=16023>> (20.03.2014)

- Kallas, Kristina; Kaldur, Kristjan; Kivistik, Kats; Plaan, Kaarin; Pohla, Triin; Ortega, Leonardo; Mürk, Imre; Väljaots, Kaido (2014). "Uussisserändajate kohanemine Eestis: valikud ja poliitikaettepanekud tervikliku ja jätkusuutliku süsteemi kujundamiseks". Balti Uuringute Instituut
<<https://www.riigikantselei.ee/valitsus/valitsus/et/riigikantselei/strateegia/poliitika-analuusid-ja-uuringud/tarkade-otsuste-fondi-uuringute-kokkuvotted/TOF%20-%20uussisser%C3%A4ndajad%20-%20%C3%B5puaruanne.pdf>> (20.01.2015)
- Kaska, Veronika (2011). "Eesti viisapoliitika rändekanalina". Sisekaitseakadeemia
- Linkgreim, Inga-Gretel (2011). "Lobjakas: Eesti sisejulgeoleku suurim väljakutse on sisseränne" ERR 16.11.2011. <<http://uudised.err.ee/v/eesti/5c162f83-8c94-4e0f-8f70-8ec170842424>> (12.05.2015)
- Lotman, Mihhail (2013). "Möödukas immigratsioon on ühiskonnale kasulik". *Postimees*. 24.06.2013. <<http://arvamus.postimees.ee/1278112/mihhail-lotman-moodukas-immigratsioon-on-uhiskonnale-kasulik>> (24.04.2014)
- Maasing, Helina; (2011a). "Eesti rände- ja varjupaigapoliitika aruanne 2010". Sisekaitseakadeemia
- Maasing, Helina (2011b). "Praktilised meetmed ebaseadusliku rände vähendamiseks Eestis".
<http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/170x240_est_sisu.pdf>
Sisekaitseakadeemia. (20.03.2014)
- Maasing, Helina (2010). "Tööjõupuuduse leevendamine migratsiooni kaudu". Sisekaitseakadeemia.
<http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/SATISFYING_LABOUR_DEMAND_THROUGH_MIGRATION_IN_ESTONIA_eesti.pdf> (30.04.2014)
- Majanduskoostöö- ja Arengu Organisatsioon (OECD) (2014). "Key statistics on migration in OECD countries".
<<http://www.oecd.org/migration/keystatisticsonmigrationinoecdcountries.htm>>
(20.04.2014)
- Online väitlus (2013). "Eesti konservatiivse pagulaspoliitika poolt ja vastu". *Postimees*. 10.04.2013. <<http://arvamus.postimees.ee/1197174/online-vaitluse-1-osa-eesti-konservatiivse-pagulaspoliitika-poolt-ja-vastu>> (20.03.2014)

- Paet, Urmas (2006). “Välisminister Urmas Paeti sõnavõtt Riigikogus”.
Välisministeerium. <www.vm.ee/?q=node/3330> (24.04.2014)
- Pomerants, Marko (2012). “Elamislubade juhtumi taustal poliitikud ja IRL”. IRL
kodulehekül. 03.03.2012. <<http://www.irl.ee/tags/marko-pomerants>>
(20.04.2015)
- Pors, Merje (2011). “Eestimaalased soovivad sarnase kultuuritaustaga naabreid”.
Postimees. 20. Märts 2011. <<http://www.postimees.ee/405432/eestimaalased-soovivad-sarnase-kultuuritaustaga-naabreid>> (20.04.2014)
- Postimees (2003). “Välismaalaste seaduse muudatused karmistavad karistusi”.
Postimees. 28.02.2003. <<http://www.postimees.ee/2002543/valismaalaste-seaduse-muudatused-karmistavad-karistusi>> (12.05.2015)
- Postimees (2014). “Ministeeriumi ettepanek: 2015. aasta sisserände piirarvuks
1322”. *Postimees*. 17.02.2014
<<http://www.postimees.ee/3029667/ministeeriumi-ettepanek-2015-aasta-sisserande-piirarvuks-1322>> (12.05.2015)
- Pullerits, Priit (2010a). “Eesti sõnum võõrastele: te ei ole siia teretunud!”
Postimees. 16.01.2010. <<http://www.postimees.ee/212109/eesti-sonum-voorastele-te-ei-ole-siia-teretunud>> (24.04.2014)
- Pullerits, Priit (2010b). “Kui moslemid (v)allutavad Euroopa, siis Eesti...?”.
Postimees. 06.02.2010. <<http://www.postimees.ee/220950/kui-moslemid-v-allutavad-euroopa-siis-eesti>> (24.04.2014)
- Pullerits, Priit (2013). “Karm jutt Mart Laariga – mis saab eestist ja eestlusest?”
Postimees. 23.02.2013. <<http://arvamus.postimees.ee/1147980/karm-jutt-mart-laariga-mis-saab-eestist-ja-eestlusest>> (24.04.2014)
- Putnam, Robert D. (1995). “Bowling Alone: America’s Declining Social Capital”.
Journal of Democracy. pp. 65-78
- Rannut, Ülle (2009). “Kohanemisprogramm kolmandate riikide kodanike
löimimiseks Eestis: Käsiraamat ametnikule ja koolitajale”
<http://www.integrationresearch.net/uploads/1/3/0/7/1307353/kohanemisprogrammi_ksiraamat_uus.pdf> (20.04.2014)
- Reinsalu, Urmas (2004). Sõnavõtt Riigikogus

- <http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1081839600> > Riigikogu stenogramm. 13.04.2004. (24.04.2014)
- Riigiteataja (2004). “Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused” 16.06.2004.
<<https://www.riigiteataja.ee/akt/773389> > (20.03.2014)
- Riigiteataja (2001). “Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika aluste heakskiitmine”
06.03.2001. <<https://www.riigiteataja.ee/akt/72805> > (20.03.2014)
- Riigiteataja (2008a). “Eesti Turvalisuspoliitika Põhisuunad Aastani 2015”
25.06.2008. <<https://www.riigiteataja.ee/akt/12979629> > (20.03.2014)
- Riigiteataja (2008b). “Eesti Vabariigi turvalisuspoliitika põhisuundade aastani 2015
heakskiitmine” <<https://www.riigiteataja.ee/akt/12979629> > 10.06.2008.
(20.04.2014)
- Riigiteataja (2012). “Välismaalaste seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seadus”
29.06.2012. <<https://www.riigiteataja.ee/akt/129062012005> > (20.03.2014)
- Riigiteataja (2013a). “Välismaalaste seaduse ja isikut tõendavate dokumentide
seaduse muutmise ning teiste seaduste muutmise seadus” 02.07.2013.
<<https://www.riigiteataja.ee/akt/102072013003> > (20.03.2014)
- Riigiteataja (2013b). “Välismaalaste seadus” 23.12.2013.
<<https://www.riigiteataja.ee/akt/13331195?leiaKehtiv> >
(20.03.2014)
- Siseministerium (2006). “Eesti terrorismivastase võitluse põhialused”
<<https://www.siseministerium.ee/291/> > (20.03.2014)
- Siseministerium (2012a). “Kodakondsus- ja migratsioonipoliitika”
<<https://www.siseministerium.ee/29673/> > (20.03.2014)
- Siseministerium (2012b). “Sisejulgeolek”
<<https://www.siseministerium.ee/235/> > (20.03.2014)
- Siseministerium (2012c). “Sisejulgeolekupoliitika osakond”
<<https://www.siseministerium.ee/sisejulgeolekupoliitika/> > (20.03.2014)
- Siseministerium (2013). Turvalisuspoliitika 2013, ptk 6 “Konservatiivne
kodakondsus- ja migratsioonipoliitika”
<http://issuu.com/siseministerium/docs/turvalisuspoliitika_2013> (20.03.2014)

- Siseministerium (2014a). "Eesti rändepoliitika ja kohanemismeetmed"
<https://www.siseministerium.ee/public/Eesti_randepoliitika_esitlus_TOF_Leif_Kalev.pdf> (20.04.2014)
- Siseministerium (2014b). "Õigusloome"
<<https://www.siseministerium.ee/oigusloome/>> (20.04.2014)
- Sotsiaalministerium (2008). "Rahvastikupoliitika alused 2009-2013"
<http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/sotsiaalministeriu_m/Rahvastikupoliitika_alused_muudetud.pdf> (24.04.2014)
- Stalnuhhin, Mihhail (2000). Sõnavõtt Riigikogus
<<http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=955976400>> Riigikogu stenogramm. 17.04.2000. (24.04.2014)
- Statistikaamet (2014). "Rahvastikunäitajad ja koosseis: Aastate 2000-2013 rahvaarvu ümberarvutused" (24.04.2014)
- Tamm, Merike (2010a). "Kas sisseränne on Eestile lahendus?". Postimees. 15.07.2010. <<http://www.postimees.ee/287969/kas-sisseranne-on-eestile-lahendus>> (24.04.2014)
- Tamm, Merike (2010b). "Märgatavalt on suurenenud illegaalne sisseränne riskiriikidest" *Postimees*. 12.aprill 2010.
<<http://www.postimees.ee/248677/margatavalt-on-suurenenud-illegaalne-sisseranne-riskiriikidest>> (20.04.2014)
- Teder, Merike (2012). "Kapo aastaraamat: Vägivaldne äärmuslus on Eestile üha lähemal" *Postimees*. 12.04.2012. <<http://www.postimees.ee/805970/kapo-aastaraamat-vagivaldne-aarmuslus-on-eestile-uha-lahemal>> (24.04.2014)
- Teder, Merike (2013). "Martin Helme soovitus immigratsioonipoliitikaks: kui on must, näita ust" *Postimees*. 29.05.2013.
<<http://www.postimees.ee/1252028/martin-helme-soovitus-immigratsioonipoliitikaks-kui-on-must-naita-ust>> (24.04.2014)
- Tänavsuu, Toivo (2011). "Opositsionäärid: aukliku kaitsega Eesti laristab kui suurriik" *Eesti Ekspress*. 28.02.2011.
<<http://ekspress.delfi.ee/news/paevauudised/opositsionaarid-aukliku-kaitsega-eesti-laristab-kui-suurriik.d?id=41167365>> (24.04.2014)

- Vabariigi Valitus (2004). "Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused" <http://web-static.vm.ee/static/failid/449/EV_julgeolekupoliitika_alused_2004.pdf> (20.03.2014)
- Vabariigi Valitsus (2010). "Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused". <http://www.vm.ee/sites/default/files/JPA_2010.pdf> (20.03.2014)
- Vaher, Ken-Marti, Sõnavõtt Riigikogus (2013). <<http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1364216280>> Riigikogu stenogramm. 25.03.2013. (24.04.2014)
- Valge, Jaak (2011). "Sisseränne tagant- ja eestpoolt" *Postimees*. 04.12.2011. <<http://arvamus.postimees.ee/655630/jaak-valge-sisseranne-tagant-ja-eestpoolt>> (24.04.2014)
- van Munster, Rens (2012). "Securitization". *Oxford Bibliographies Online International Relations*. <<http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0091.xml>> (27.09.2013)
- Vuori, Juha (2003). "Security as Justification" NACS konverents: Oslo. <http://www.nacsorg.com/nacs2003_papers/nacs_papers_fulltext_vuori.pdf> (20.03.2014)
- Välisministeerium (2010). "Eesti julgeolekupoliitika alused" <http://www.vm.ee/sites/default/files/JPA_2010.pdf> (20.03.2014)
- Õunapuu, Jaan (2005). Sõnavõtt Riigikogus. <<http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1127901600>> Riigikogu stenogramm. 28.09.2005. (24.04.2014)
- Wæver, Ole (1998). "Insecurity, Security, and Asecurity in the West European Non-war Community" *Security Communities*. Cambridge Studies in International Relations. No. 62. pp. 69-118
- Wæver, Ole (2004). "New 'Schools' in Security Theory and their Origins between Core and Periphery" Paper presented at the annual meeting of the International Studies Association: Le Centre Sheraton Hotel. Montreal, Quebec.
- Williams, Michael C. (2003). "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics" *International Studies Quarterly*. Vol. 47. pp. 511-531

Williams, Paul D. (2008). "Security Studies: An Introduction" Routledge.
<<http://hamdoucheriad.yolasite.com/resources/security%20studies.pdf>>

(20.03.2014)

Zirnask, Mart (2015). "Uue Eesti rahvusluse pingeväljad". *Universitas Tartuensis*.

Aprill 2015. <<http://www.ajakiri.ut.ee/artikkel/1336>> (15.05.2015)

Summary

The influence of “national security” rationale on immigration politics: The case of Estonia

The purpose of this thesis is to provide an answer to the question how the topic of immigration is securitized in official immigration policy as well as in speech acts covered by the media. In order to discover and answer the posed question the thesis builds on the theory of securitization and speech acts of the Copenhagen school.

The empirical case study is focused on Estonian immigration policy and the analysis rests on the official discourse based on official strategies, legislation and immigration documents published by the ministries. The period under study is stretched from 2000-2014, due to the fact that since the beginning of 2000. the topic of immigration in the key of security has found more and more active coverage.

To better understand the research question the thesis uses an assessment model about securitization of speech acts by Juha Vuori, which allows to differentiate the speech acts based on their level of intensity and makes a 3-level differentiation: 1) the most neutral – a claim, 2) more intense – warning, 3) the most intense – demand. For clarification of the topic an intertextual research model by Lene Hansen is used, which allows to present and categorize the gathered materials in a clearer way.

The analysis of speech acts revealed that the topic of immigration in the case of Estonia is securitized both in an institutionalized form as well as on the level of media coverage. Most common are the neutral claim level securitizing acts. The more radical, intense levels are presented less frequently. It is common to present immigration as a threat to security without adding a concrete plan for action or a list of measures to deal with the problematic situation presented.

Among the 17 speech acts analyzed from media coverage there were 9 claims, 7 warnings and 1 demand. 3 warnings were presented by the politicians, 4 by the experts which refers to a fairly similar level of intensity in the opinions of politicians and experts. The fact that more than half of the securitizing speech acts under analysis were from the lowest intensity group (claim) can also be seen as a positive aspect for it refers to a moderate approach to securitizing immigration. There is not much use of emotional language or negative presentation of future possible outcomes. Most frequently immigration is just said to be a threat to security without further clarification or added countermeasures. When solutions are offered they are most commonly recommendations for keeping *status quo* by retaining the conservatively selective immigration policy or to add more restrictions and make immigration policy even more selective and strict.

Due to the fact that the population of Estonia keeps aging, the negative birth rate, considerable emigration rate and increasing lack of available workforce, it is highly likely that the topic of foreign workforce will continue to be actively under discussion in the coming years. There are other measures that are being used to solve problems of the labor market like retraining people using official training programs and trying to emphasize the importance of vocational education by offering scholarships and internship opportunities. But as those measures have not shown to be effective enough so far, it is highly likely that the need for foreign workforce will be present in the future as well. Whether or not the arrival of foreign workforce will continue to be seen as a security threat, is too early to say at this point.

LISAD

LISA 1: Lehe Hanseni intertekstuaalne uurimismudel nr 1

<p>Ametlik diskursus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - riigipead - valitsused - vanem-riigiametnikud - kõrged sõjaväe ohvitserid - rahvusvaheliste institutsioonide juhid - rahvusvaheliste institutsioonide ametlikud seisukohad. 	<ul style="list-style-type: none"> - ametlikud tekstid - otsesed ning teisejärgulised intertekstuaalsed viited - toetavad teksid - kriitilised tekstid 	<ul style="list-style-type: none"> - ametliku diskursuse stabiliseerimine läbi intertekstuaalsete seoste - ametliku diskursuse vastus kriitilisele diskursusele
--	--	---

(Hansen 2012: 64)

LISA 2: Juha Vuori kõneaktide intensiivsustmed

Kõneakti tüübid	VÄITE Olemus	
	Väide (Claim)	Teema kujutab endast (eksistentsiaalset) ohtu referentobjektile, mis tõenäoliselt kestab edasi
	Hoiatus (Warning)	(Eksistentsiaalsel) ohul on konkreetsem loomus, mis püsib kui olukord on sama ja midagi olukorra muutmiseks ei tehta
Nõue (Request/demand)	Kui (eksistentsiaalse) ohu olukorrale ei reageerita, siis oht realiseerub	

(Vuori 2003:5)

LISA 3: Sisserände piirarvu täitmine aastati:

2005. a sisserände piirarv – 677 (täitus 60% ulatuses, jääk 265)

2006. a sisserände piirarv - 675 (täitus 87% ulatuses, jääk 86)

2007. a sisserände piirarv - 686 (täitus detsembris 2007)

2008. a sisserände piirarv - 1013 (täitus 84% ulatuses, jääk 160)

2009. a sisserände piirarv – 1002 (täitus 80% ulatuses, jääk 200)

2010. a sisserände piirarv – 1009 (täitus 82% ulatuses, jääk 180)

2011. a sisserändajate piirarv – 1008+336 (põhikvoot täitus 31.august 2011, lisandus 336, koguarv täitus 95% ulatuses, jääk 61)

2012. a sisserändajate piirarv – 1008 (täitus 58 % ulatuses, jääk 427)

2013. a sisserändajate piirarv – 1000 (täitus 60% ulatuses, jääk 398)

2014. a sisserändajate piirarv - 996

(Sisekaitseakadeemia 2010:24); (Pomerants 2012); (Annus 2013); (Postimees 2014)

LISA 4: Meedias kajastatud kõneaktide analüüsitabel

Tabelis kasutatavad tiitlid ja ametipositsioonid lähtuvad julgeokustava kõneakti toimepanemise ajal antud isiku poolt kantud positsioonist

Akt nr	Julgeolekustaja	Analüüsi objekt	Kõneakti tüüp	Ohu kirjeldus	Väljapääsu kirjeldus
1	Mihhail Stalnuhhin	Riigikogu stenogramm (17.04.2000)	Väide	Sisseränne on riigi julgeoleku ja tööturu kaitse probleem.	-
2	Urmas Reinsalu	Riigikogu stenogramm (13.04.2004)	Väide	EV võib ohustada sisserändevaldkond ; ettevaatus on põhjendatud	-
3	Andres Herkel	Riigikogu stenogramm (28.09.2005)	Hoiatus	Illegaalne sisseränne on oht, viisanõudeid tuleb karmistada, seaduseelnõu Välismaalaste seaduse muutmiseks on oht EV julgeolekule	Karmistada sisserände nõudeid
4	Jaan Õunapuu (Regionaalminister)	Riigikogu stenogramm (28.09.2005)	Hoiatus	Uueks riskiks Eesti julgeolekule on ebasoovitava migratsiooni oht	Karmistada tuleb viisataotluste menetlemise käiku
5	Urmas Paet (Välisminister)	Riigikogu stenogramm (06.06.2006)	Väide	Migratsiooni kontroll kuulub julgeolekudimensiooni; ebaseaduslik migratsioon mõjutab	-

Akt nr	Julgeolekustaja	Analüüsi objekt	Kõneak ti tüüp	Ohu kirjeldus	Väljapääsu kirjeldus
				sisejulgeolekut	
6	Iivi Anna Masso (Politoloog)	Intervjuu (16.01.2010)	Hoiatus	Massiline sissränne ja eri rahvusgruppide paljususe ohustab, kui koondutakse grupiti	Mitte rakendada kõikesallivat multikultuursuspoliitikat, kehtestada rangemad kriteeriumid
7	Peeter Oissar (Terrorismi ennetamisega tegeleva büroo juht)	Intervjuu (06.02.2010)	Väide	Euroopast tulevad mõjutused Eesti moslemikogukonnale on ohuks julgeolekule	-
8	Jaak Männik (Eesti Panga nõukogu esimees)	Debatt (15.07.2010)	Hoiatus	Immigrantide linnaosades on suurem kriminaalsus; oht on kaotada kontroll linna ja riigi üle	-
9	Andres Anvelt	Intervjuu (22.02.2011)	Väide	Põgenikevool võib olla julgeolekuoht.	-
10	Jaak Valge (Ajaloolane)	Arvamusartikkel (03.12.2011)	Hoiatus	Immigrantidele on omane suurem kuritegevus; immigrantrahvastik on julgeolekuohuks	Valimisseaduse muutmine, rahvahääletuste kastuamine, majandusliku ebavõrdsuse vähendamine, haldusreform, majandusharude

Akt nr	Julgeolekustaja	Analüüsi objekt	Kõneakti tüüp	Ohu kirjeldus	Väljapääsu kirjeldus
					eelisarendamine
11	Raivo Aeg (KAPO peadirektor)	KAPO aastaraamatu esitlus (13.04.2012)	Väide	Mitmenda põlvkonna immigrandid radikaliseeruvad; vähivaldne äärmuslus on oht; võib muutuda ohuks riigi julgeolekule	-
12	Mart Laar	Intervjuu (23.02.2013)	Väide	Võõraste sissetoomine maksab kätte	-
13	Ken-Marti Vaher (Siseminister)	Riigikogu stenogramm (25.03.2013)	Väide	Migratsioon ohustab sisejulgeolekut ja avalikku korda	-
14	Martin Helme (Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna juhatuse liige)	Arvamusartikkel (29.03.2013)	Nõue	Immigrandid on kuritegelikud; sisseränne ohustab turvalisust ja jõukust	Rassist tulenev keeld
15	Arnold Rüütel (Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna auesimees, president)	Intervjuu (05.06.2013)	Väide	Rahvusliku koosseisu muutmine on ohuks rahvusriigile. Konservatiivne rändepoliitika on mõistlik.	-

Akt nr	Julgeolekustaja	Analüüsi objekt	Kõneakti tüüp	Ohu kirjeldus	Väljapääsu kirjeldus
16	Mihhail Lotman (Eesti Humanitaarinstituudi Professor ja Tartu Ülikooli vanemteadur)	Arvamusartikkel (24.06.2013)	Hoiatus	Võõramaine tööjõud ohustab habrast riigisest tasakaalu; pagulased suurendavad riigiseseid probleeme	Tuleb läbi mõelda kolmanda põlvkonna lõimumisküsimused.
17	Toomas Hendrik Ilves (EV President)	Vabariigi aastapäeva kõne (25.02.2014)	Hoiatus	Tööjõu sissetoomine toob kõrvalnähtusi;	Tuleb tõsta pensioniiga.